

Joel Lehtonen

Punainen
mylly

Kustannusosakeyhtiö Otava

PUNAINEN MYLLY

JOEL LEHTONEN

PUNAINEN MYLLY

HELSINGISSÄ
KUSTANNUSOSAKEYHTIÖ OTAVA

Kustannusosakeyhtiö Otavan
kirjapaino, Helsingissä, 1913

SISÄLLYS.

I

Laulu maantielle	9
Junassa	15
Pilarin takaa	17
Uni	22
Vanitas	25
Ulkomaalaisia	30

II

Apachin lempeä	37
Ribby-Tom	43
Seinen proomut	53
Kohtalon tähti	57

III

Koira	63
Paradokseja Mammonasta	75
Läpi matkasin Parisin	85
Madame Maquerelle	90

IV

Moulin Rouge	99
Ahdas maa	105
»France la dulce»	111
Pyhä Laurentius	118

V

Illusioneille	123
»Sulo Suomi, pohjola...»	127
Nämä suuret kansat	130
Patriootteja	136
Abelard ja Heloise	142

I

Laulu maantielle.

Maantie, rakkahin ystävä! Jo monta vuotta sitten halusin laulaa laulun sinulle, kiitoksena kaikesta, jota minulle annoit. Sinä, joka olet rajaton, lopun-näkymätön!

Maantie, joka olet herättänyt minut vähän väliä uuteen elämään, joka olet kenkinyt jalkani jälleen keveästi nousemaan. Aina niistä ajoista asti, jolloin piennä poikana kuulin ensi kertaa ylistyksen sinulle.

Pieni piikatyttö lauloi sen kesäisenä sunnuntaina kuistilta, jota humaloista rakennettu lehtimaja köynnösti. Näin hän lauloi, laaksoihin kat-

sellen, surunvoittoisesti, kun kuuntelin häntä kuistin kaidetta vasten nojaten:

»Maantie on pitkä ja sannoitettu . . .»

— — oli siinä paljon muita säkeitä. Mutta tämä ensimmäinen oli kaunein, aina on se soinut ihanasti mielessäni.

Se oli sunnuntai, välkkyvissä koivuissa lempeä tuuli. — Ja silloin huomasin sinut, maantie, ensi kertaa mäeltä, miten sinä laaksossa kiertelit ja nousit keltaisena vaaroille. Ja siellä hohdit kutsuvana, aukenit kuin kultainen virta. Sieltä etenit kesäiseen metsään, rakkaihin kyliin, joissa kotikoirat kulkijoita haukkuivat, kuljit lainehtivain ruiskumpareitten alla, sitten ylös, sitten iloisesti alamäkeen huimaa rinnettä, ja menit välkkyvään vetten kannasta, poppeleja ja syreenejä kasvavan kalmiston ohi. Ja kaupunkiin, jonka kellojen soitto kuului loitolta, ihanaisena päivänä.

Silloin rakastuin sinuun, loppumaton, määrätön: sentähden kaunis kuin aavistus.

Olen kulkenut sinua sitten monet vuodet. Monet vuodet olen sinua rakastanut enimmän maailmassa, — ehkä yhtä paljon vain liitäviä pilviä, — kotimaassa ja muuallakin, — sillä sinä olet universaali kuin itse kauneus.

Sinä veit minut kotilaaksosta surumielisenä elokuun iltana.

Ensimmäisillä seikkailuilla diligensissä mielistyin varrellasi majatalojen vallattomaan riemuun.

Ajoin silloin pohjan raukoilla rajoilla, jossa ainoa iloni oli, että sinä johdit minua sieltä *pois*, sieltä, kolkoilta korpimailta, jossa kai sinä itsekin surit kaiken köyhyyttä, kaitana louhissa ryömien. —

Ja sitten kävelin sinua paljain jaloin nuorena valkolakkina. Ensi lauluni olet sinä innoittanut. Ensimmäiset ihanat, melkein lapsen kulta-kiharat ovat maantien kululla vastaani liehuneet.

Niin, ne olivat onnen päiviä, mutta joita seurasi muuta, — elämän vaihtelu kuin maantie, joka päiväpaisteisilta vainioilta painuu metsän pimentoon.

Sinulle, uskottu, ovat kyyneleeni tippuneet. Sinua pitkin olen sairaana kulkenut. Sinä olet johdattanut yksinäisten jokien rannoille, kuin unhoituksen virroille, — kunnes taas olet kutsunut minut elämään suloisilla, *epämääräisillä* lupauksillasi.

Mitä kaikkea sinusta kertoisin! Olet ollut seuralaiseni, kulkenut kanssani kuin ystävä käsi-koukkua, — kesin, talvin, keväällä, rattaiden pyörät kinoksia vääntäen, syksyöisin, jolloin tie kuulaa edestä kuin harmahtava nauha.

Enkö muistaisi vaihteluja, joita annoit minulle, kun kiisin seurassasi hanuria soittaen ja runoillen nuorena voimassani?

Enkö sinun varrellasi metsäruusu-lehdossa voittanut sinisilmäistä neittä? Eikö hän sinun nähtesi kuutamossa hyväillyt ohimoitani.

Enkö ole vierelläsi pellolla lapio kädessä tervehtinyt onnellisia ohi-ajavia! Silloin ikäänkuin heräsin jälleen, — tuskaan, että olin unohtanut

sinut, että halveksin elämää niin, että voin pitää peltoa sinua parempana!

Taas kiisin veikkojen kanssa elonuhmasta juopuneena, pyssyjä laukoen, syksyn keltaisen kuun kuumottaessa.

Ah, sadat ja parhaat ovat *minun* muistoni sinusta, öin ja päivin, talvin ja syksyin. Kauniit täällä. Kauniit muualla, kun läksin veljesi, jalon, kiitävän rautatien seurassa kohti ihania maita.

Ja kun palasin, löysin jälleen sinut yhtä kauniina kuin ennen synnyinseudulla, siimeisessä metsässä, lämmin santa paljaan jalan astella, tuulen vilvoittaessa rintaa, tie, jota äitini harhaavat jalat jo astelivat.

Ja muistan talven, jolloin lausuilin taas lumipyryssä naiselle, joka kahlaili edessäni hangessa, kuumia tunnustuksia, kunnes hän, tumma, kääntyi ja kietousi kaulaani. Sinä tiedät, maantie, intohimon väristykset, tiedät, kuinka puut sinä yönä seisoivat korkeina ja ylhäisinä kahden puolen sinua, mahtavina kuin sankarirunoelmat.

Kesän hautoessa kangasta olen hyväillyt paritaallasi nauravaa, vaaleaa naista, — senkin näit sinä, kevytmielinen ystävä. Ja leikilläsi kiedoit kuumana kesäpäivänä lapsesi tomun pyörteeseen, kuin jumalia kuljettavaan pilveen . . .

Ken luki kaiken onnen, luetteli aarteet, kuin meren sanna, joita ihmislapselle suot. Miten sinut nähdessään tahtoo kulkea, yhä kulkea, kuinka on vaikea kääntyä takaisin, koska haluaa nähdä, mitä

tulevassa käänteessäsi kätket? Mitä ihmisiä ja kohtaloita olet näyttänyt minulle! Viisautta, — hulluutta. Kuinka onnellisia ollaan hevosenkengän kappaleista, joita sinä hulluille lahjoitat! Mutta minä tunnen rikkaat lahjasi, joita annoit, kuljinpa repaleissa tai ajoin vaunuilla. —

Ah, maantie, miten syvämielinen, toivoton olet syysyönä. Mutta miten keikaileva ja kevyt olet, kun kevät-ilta hymyilee ja sielussa herää suloinen, eleginen uusien vaiheiden laulu.

Erilainen eri seuduilla, et yhtä ja samaa yksitoikkoista, vaan rikas kuin elämä! — Siellä, aivan sinisessä etelässä, öljypuumetsissä olet lumivalkea, — siellä olen kävellyt ruusunpunertavia vuoris-toja ja muuritettuja vuorikaupunkeja kohti.

Miten erilainen kuin koti-tuulella ollessasi, — lapsuuden laakson maantie, jonka varrella emännäiset tarjosivat minulle sinisestä kupista kirkasta viinaa.

Muuttelet muotoasi kuin sadun käärme. Paikoin olet punainen, paikoin sinertävä. Joskus, kaivosseuduilla, olet musta hiilistä, ja itsekin näyttät silloin koettavan juosta kiireesti pois tuosta liekitsevästä helvetistä, orjuutetuimman työn paikoilta. — — —

Ja sinä, joka olet kaikkea, — sinulle en ole ennen laulanut! — Parhaallensa on ihminen aina kiittämätön! Miksi palvelisi sitä, joka on kuitenkin uskollinen? — Niinpä jäi kiitos sanomatta sinulle, joka näytit minulle alppien kylmän yksinäisyyden

ja jotain niin muistoilla rauhoittavaa kuin Via Appian laatat, sinulle, joka olet yhtä suuri kuin se rakkaus, jota — ei ole missään.

Niinkin uskon olin jo, että aloin haaveilla maantien vastakohtaa, kotia! Neljää pian nähtyä seinää, jotain ihmistä, johon tutustuu tuokiossa kyllästyäkseen. Ahtautta, kahleita. Sinun kilpailijanas, suuri, tuntematon, iäti uutta antava!

Niin, sellaista minä jo mietin. Miten naurettavaa!

Mutta tänään näin sinut jälleen — Jumalan kiitos! Pelastitko minut vielä kerran kuolemasta, paikalleen juurtumasta kuin puu? — Näin sinut taas tänään ihanuudessasi, marraskuun päivänä, Parisin ruohoisilta valleilta! Kuinka olit kaunis, kuinka avonainen! Ja päätön! Siellä höyryt, siellä riemuiset lähtösoitot, vihellykset!

... Menet jonnekin, riemastut, katselet, — kaikki tulee pian tutuksi, nähdyksi, — rumaksi. Kaikesta tahtoo pois. Mutta yksi on, joka on niin määrätön, että se aina pysyy kauniina, — sitä kauniimpana, kaunoiseni.

Jälleen tahdon kanssasi nyt, lumoojatar. Ehkä nyt tiedän, mihin sovellun?

Ota minut, ota, kunnes lasket iäksi rinnallesi, sinä, jota olen rakastanut enimmän maailmassa.

»Maantie on pitkä ja sannoitettu» ...

Paris, marrask. 1911.

Junassa.

Vaunuosastossa ottaa nuori ja harmaaihoinen pappi käsille kultareunaisen rukouskirjansa ja alkaa lukea höpötellä, tuo, jonka naama on litteä kuin loukussa olleen rotan ja parransänki karkea.

Hänen vieressään istuu ranskalainen nuori mies, ja pappiin katsoessaan hän vetää suunsa hymyyn, silmähtää uudestaan pappiin ja sitten nuoreen madameen, joka istuu häntä ja pappia vastapäätä.

Madame ottaa vilkkaasti vastaan hänen hymynsä, kuin tempaisemalla, ja vilkaisee pappiin; ja häntä hytkähyttää niin nauru, että hänen täytyy kääntyä ikkunasta katsomaan.

Ja hymyilevä nuori mies keikahtaa sohvalla selkäkenoon ja ummistaa silmänsä kuin uneen. Ja madamekin kallistaa nyt keikailevasti kasvonsa seinän nojaan, ummistaa silmänsä, mutta povi kohoelee huokauksesta.

Sillä välistä he kumpikin raottavat silmiään ja katsovat toisiinsa, ja nuori mies hymyilee sitten silmät ummessa ja ojentelee kiusaantuneesti säärriään.

Pappi, hän supisee kultareunaista kirjaansa; nyt hän katselee varovasti ympärilleen ja luulee, että toiset osastossa nukkuvat. Silloin hän laskee kirjan helmaansa ja raaputtelee uutterasti päätänsä, ja haukoittelee ikävissään.

Pilarin takaa.

Suuressa kaupungissa, suuressa kahvilassa viulut vinkuvat ja sähkötulten heiasteet sinkoavat peiliseinästä toiseen . . . Viulut vinkuvat aikaisin illalla suuressa kahvilassa, ja cellot ja oboet ja piccolot, ja sunnuntaiväkeä kuhisee pilarisalissa: punakoita porvarisrouvia, joita ei arkina siellä juuri näe, porvarisäitejä höyhenissä ja kasinkullassa, tuoden tyttäriään tapaamaan tulevia vävyjään, kävelyttäen meheviä ja muhevia ja punaposkisia porvarisneitoja.

Talvinen sade lyö rankkana kadulla, ja kun kahvilan ovet lentävät vähän väliä auki, koska

tulee lisää väkeä tai entisiä lähtee, kuuluu ulkoa kavioiden läiske ja pyöräin räsähtely välkkyvissä vesilätäköissä, ja ovensuussa puhalttaa kylmä viima. Mutta kahvilassa iloitsee pyhärähdys, valossa, sähköliljain peiliseinistä paistaessa, ja viulut ja cellot vetävät lämmintä, ihanaa valssia.

Paksun, kiiltävän pilarin kupeella istuu — tuon ison, sinisen hattusulan takana — muuan mies kahden naisen seurassa. Mies on pitkä, hän heilahtelee tuolillaan, hän on kuivanahkainen, mutta hänen nauravat huulensa ovat paksut ja punaiset, ja hän on kiilusilmä; — tukka on lähtenyt keskeltä päälakea vakona melkein niskaan asti. Hän ja hänen molemmat naisensa nauttivat kuumaa viiniä, naiset, joista toinen istuu miehen vieressä: laiha ja vanhahtava ja mustiin puettu. Hänen nenänsä selkä kohoaa kuin setolkka, hän on sormuksissa, ja hän on kelta-ihoinen. Hän hymyilee ja huokaa; hänellä ei ole kädessä hansikkaita.

Mutta näitä kahta, herraa ja tätä naista, vastapäätä istuu pilarin vieressä kolmas. Hän on vaaleaverikkö ja nuorempi, hänen kasvonsa hehkuvat — kuumasta viinistä. Hän on punainen kuin ruusu, — tekoruusu. Hänen silmänsä ovat kuin mustansiniset orvokit, niissä on kostea ja riemukas loiste. Hänen povensa aaltoaa, — ja hän näyttää kirkkaita hampaitaan, — hän on kipinä, tunnetta ja tulta. Hän vilkkuu kulkevia, ja silloin hänen päänsä pyörähtelee ja heittyy vilkkaasti kuin iloisen penikan. Hänen puseronsa on valkea, täynnä

rimsuja, ja lihalliset rinnat kohoilevat pitsien alla. Hänen melkeinpä ranteettomat kätensä ovat valkeissa hansikkaissa ja pää Egyptin haikaran sulissa, pää, joka heiluu ja keikkuu edestakaisin, — kun viulut laulavat ja helisevät valssia. Pää heiluu tahdissa olalta toiselle, ja suu hymyilee, — totisesti hän on taivaassa, seitsemännessä taivaassa. Suu hymyilee, joka on kuin herttakuvio: ylähuuli kuin pieni ja aivan kaareva jousi, alahuuli kirsikka, — silmät välkkyvät kuin jalokivet, valejalokivet. — Niin valssin tahdissa, kun viulut vinkuvat, ja cellot veisaavat ja oboet puhaltavat ja piccolot livertelevät, — sähköliljain heias-
tuessa peilistä peiliin.

Ja tummaverinenkin nainen hymyilee, näyttäen mieltä, ja hänen sydämalansa liikahtelee raskaasti. Ja kaikki kolme he juttelevat vilkkaasti keskenänsä. Tuon vaaleaverikön taivaan-siniset silmät ovat vähän väliä käännetyt yläluomia kohti, kun mies puhelee toiselle, mieltävän näköiselle naiselle, — ja vaaleaverikkö on kohtelias tummalle, joka hymyilee ohuilla, värähtelevillä huulillaan, mutta ei ylentele nenäänsä riehakasti kuin hän. Ja herra raapaisee jakausta, joka ulottuu niskaan asti, luonnonjakausta, — ja hän on jalo ja iloinen kavaljeeri sekä keltaiselle että punatulle, — ja heillä on hauskaa pienen, pyöreän pöydän ympärillä, pilarin vieressä ja hehkuviinin ääressä, — kun viulut ja cellot vetävät lämmintä, ihanaa valssia ja sähköt monistuvat tuhansina heiasteina peiliseinästä toiseen.

Ja sitten vaikenee valssi, ja väen sorina ja nauru ja humu kuuluu, ja ulkoa sateen lätinä, — ja nyt pauhahtaa orkesterista kukkien ja palmunlehtien takaa »Manon». Silloin juttelevat he kaikki kolme entistä hartaammin ja innokkaammin, joihinkin asioihin vakavasti syventyen. Tämä laiha ja käyränenäinen ja punahuulinen mies puhuu totisesti ja innostuneena tummapukuiselle naiselle, ja myöskin pilarin tuolla puolella istuva vaaleaverikkö, jonka sieraimet laajenevat ja suu huohottaa, kun »Manon» itkee ja ilkkuu ja nauraa, hänkin puhuu iloisesti, joskin hajamielisesti, suruisesti hymyilevälle tummalle. Niin he puhelevat. — Ja yhtäkkiä ilmestyy heidän puhellessaan pilarin takaa ja sen takimmaista sivua hiipien valkeaan pitsihansikkaasen puettu naisen oikea käsi, — ja samassa ojentaa kaljuraivoinen kavaljeeri vasemman kätensä puhellessaan pilarin taakse. Ja valkohansikkainen pieni käsi, se hapa-roi, se vapisee, se etsii hätäisesti kuin sokea. Ja käden omistaja huudahtaa riemusta, kun mies löytää viileän pilarin takaa pehmoisen, pyöreän käden, ja nyt tempaisevat, puristavat vapisevat kädet toisiansa. Samalla kun herra ja vaaleaverikkö puhelevat vakavasti ja päättä nykytellen tuolle tummalle ja laihalle, joka tutkivasti vilkaisee ylös ja jonka silmät näyttävät yhä tummenevan.

Niin, hän on tosiaan kasvoiltansa harmaa, mutta hän hymyilee, hänen pienet silmänsä ovat kovin mustat, mutta nyt hän nauraakin. Ja nyt

vasta hän luo riutuvat kasvonsa pois, — peiliseinään päin, josta pienen ja tupsutukkaisten soittoniekan kasvot ovat katsoneet häntä jo aikaa, vaikka hän ei ole niihin katsonut, kun ne huomasi, — noihin vakaviin kasvoihin ja silmiin, jotka ensin tähtäsivät vaaleaverikköä, — keikaillen ja silmiä välkytellen ja lapsellisesti, tuota nuorta naista, jolla on suu kuin herttakuvio. Soittajan kasvot ovat hetkisen olleet katkerat ja väsyneet, mutta hänen silmänsä kirkastuvat jälleen, kun hänen ja tuon tumman katseet yhtyvät peilissä, pyytävinä ja onnellisina, — samallaikaa kun kiihkeät kädet tempovat toisiaan pilarin takana.

Niin, »Manon» pauhaa, viulut vinkuvat, ja cellot ja oboet kumisevat ja piccolot livertävät — suuressa kahvilassa, jossa tuoksuu naisilta ja vaniljalta ja kukkasilta, myskiltä ja äitelästi hehkuviiniltä, — kun sähköliljat loimottavat tuhansiin toistuneina peileissä ja sunnuntai-rahvasta kuhisee, sateisena talvi-iltana.

Uni.

Kerran näin unta, — se oli sumuinen illansuu, ja korkealle kammiooni kuumotti jättiläiskaupunki sinertävänä silhuettina, ja kalvaan-kellertävä kuu oli kohonnut ja paistoi ikkunaani synkän Notre Damen takaa. Minä olin palannut kaupungilta turhalta kululta ja hervahtanut uneen.

... Näin kauniin puiston, jossa suorat käytävät ulottuivat äärettömiin. Aurinko paistoi, ja taivas hymyili ja ilmanranta välkehti kuin helmiäinen: sinisen ja vihreän ja kullan vivahteissa. Taivaan alla hymyilivät kuvapatsaat peitellen kädellään sulojansa. Kukkalavat paistoivat val-

keina ruutuina, ja niiden välistä suihkusi heleän sinisistä lammikoista vettä taivaan korkeuteen, ja kun suihku putosi jälleen alas, rapisi se puiden lehvistöissä, jotka hohtivat tummaa sineä. Mutta suihkujen helmirihmain takaa siintivät kaukaa riemukaaret.

Siellä oli kaikkea ihanuutta. Suloiset nurmientäät nukkua puiden siimeessä, ja temppelit pilaristoineen. Siellä oli päivänpaistetta, — siellä ei ollut ihmiskasvoissa köyhyyden vääristystä. Siellä välkehti vain silkki ja kultatikkaukset, ja siellä ui sielu keveänä kuin valkoviinissä. — — Se kuva minulle kangasteli unessa.

Ja ajelin jotakin — joka keijui kultapallolla edessäni ja liehui pois edestäni. Ajoin kauan, puistossa ristiin rastiin, toivovana ja nauraen, mutta välistä levähtäen.

En tiedä, miten aikani siellä lie mennyt! Mutta silloin minä kuulin äänen, joka sanoi minulle: »Sinun täytyy kuolla.» Ja minä heräsin.

Heräsin kiireesti hengittäen, ja silmät raoittuivat ja jäykistyivät tuijottamaan kalpeaan kuuta-moon. Ja sydänelässä oli vaiva, joka väänsi melkein suun itkuun. Mutta yhä kajahti kammiossani ikäänkuin sanat: »Sinun täytyy kuolla.»

Vaikka aistejani yhä kiehtoi se, joka oli kiittänyt kulta-pallolla edeltäni ja joka ei mitään ollut kuin unta. Yhä se kiehtoi selittämättömästi. Ja minä vaikeroin: yksi ainoa seikka on elossani, joskin voin muuten sanoa: vieläkö enemmän

ihanuutta luojaaltani vaatisin? — yksi on siinä raskasta: että täytyy kuolla.

Kuu välkkyi ikkunaan synkän Notre Damen paritornien viereltä. Se oli kellertävä ja kalpea kuu, joka levitti valoaan himmeältä ja utuiselta taivaalta. Sen valo oli itkun-surullista, se lekutti kuin kuolinkynttilät.

Vanitas.

Kaukana on suurkaupungin arkinen harmaus, sen hurina ja helinä ja ryske, sen kivihiilenlöyhkä ja katujunien jyskytys, pillien käheät hihkaisut. Versailles'issa syysaurinko säteilee.

Säteilee vienona peninkulmaisessa ja soikeassa puistossa, terasseilla, joilla puitten tummat kuutiot ja kartiot kohoavat, — kaukaisten tekojärvien väreileville vesille loistaa sen valo, ja vaaleaan linnaan, joka hohtaa kummullansa, sen kymmeneen saleihin.

Surumielistä ja tyyntä säteilyä, ikuisen auringon hohde katoavaan, kauniiseen maailmaan.

Puutarha, jonka reunama on linjasuora, ulottuu kauas, metsän sininen väri sulaa autereisiin etäisyyksiin, kuin sinertävien soitten utuun. Ja keskellä sini-siimeisiä puistoja loistaa tuo linna aukeamalla, jossa kymmenien suihkulähteiden vesi leikkii ja väreilee sateenkaarina.

Järven kuvastelevilla rantamilla kulkevat huvikävelijät, pari siellä, toinen täällä, hiljaa. Sillä syksyhän on, — puistokujain holvistossa pudottavat kastanjat kiiltäviä, punaisia hedelmiään, kukkalavojen loisto sammuu, ja terasseilla ovat suuret, pallomaiset myrttipensaat sameanväriset. Metsistössä, jonne huvikävelijät painuvat, on jo madon tahrat tammien lehdissä, syys pukee maat heleään keltaan ja varistelee kultaa kulkijain poluille, kun he astelevat jumalatarten ja sankarien kuvain ohitse, jotka surevat tummin kasvoin ja verhoutuvat sammaleesen, — unohdetut ja rammat, yhdeltä käsi poikki, toiselta jalka lyijyllä lastoiteltu.

Niin he kulkevat jättiläissuurten kukkamaljakkojen ja neliskulmaisten laakeriruukkujen ohitse, joissa laakerit näyttävät lakastuneilta. Niin myöskin pitkän linnan saleissa, joissa heidän askeleensa autiosti paukkuvat.

Ja syysaurinko säteilee kimaltaviin saleihin, hiljaiselle kentälle, jossa on ristin muotoinen järvi ja jota ulottuu ilmanrantain utuun.

Linnan ikkunat säteilevät, mutta liikettä ei niissä näe. Ja kun siirtyy sen saleista, joissa aske-

leet parkettilattioissa kolkosti paukkuvat, huvi-metsään, ei kuulu siellä kisa eikä nauru, ei elämää ja vilinää. Vain lintunen visertää syysaurin-gon paisteessa, — autiossa, suuressa metsässä, jonka tammien runkoja kasvipeto, muratti, sylei-ee tukehuttaen, imee niiden voimaa, — hämärtäen näköalan kuin viheriöillä liaaneilla, harvalla har-solla. Omituisina ja villeinä paistavat muratti-verhon läpi pyökit, joiden kyljet himmertävät kuin vanha hopea, — poppelit, joiden tyvet tun-kevat vallattomasti uutta vesaa.

Aurinko paistaa autioon linnaan, jossa asui kerran kuningas Aurinko. Loistossa ja hymyssä verrattiin häntä Jupiteriin, kun hän liikkui näillä terasseilla. Samoili näillä kentillä joukkoineen värikkäässä silkissä ja jalokivissä, — kentillä, missä leikittiin ja kuherrettiin. Mutta kun kunin-gas läheni, niin valkealla ja karmiinilla väritetyt naiset, jotka läpyttelivät viuhkojaan kuin kalat eviään, — silloin heidän äänensä hiljeni, kunnian ja pelon vallassa, kunnes heitä käskettiin iloon ja leikkiin. Niin hän kulki kesänsä päivinä, kuningas Aurinko, — metsiin, joissa äänet remahtelivat, nyt hiljaisiin.

Missä hän on nyt?

Kysy Trianon-linnoilta, jos ne taitavat vas-tata. Siellä ovat miljoonat kukat nyt loistottomat ja tuoksuttomat, siellä vain lintu piipattaa syys-aurin-gon säteillä. Puiston pyöreillä aukeamilla lakastunut ruoho tallattua, hiekkakäytävät nur-

mettuneet, mutta sieltä täältä paistaa paljas, raaka savi. Luonto ottaa valtaansa, murtaa ja harventaa leikatut lehtimajain holvit, kätkee sammaleesen suihkulähteitten kuvat, — kuin sadun prinsessat unohdetaan nukkuvaan metsään.

Huvikävelijät kulkevat hiljalleen metsässä ja hiekkapolkuja, Pikku Trianonin, Marie Antoinetten jalon ja keveän paviljongin edustalle, — hiljaisen Pikku Trianonin, jonka tummissa lehtikujissa on ihmisilo ja nautinto uhkunut, joihin pienet silkkikengät aikoinaan ovat jättäneet leikkiviä jälkiä ja miehen polvet merkkinsä maahan kumartuessaan. Pikku Trianonin, jonka pienissä ikkunaruuduissa jo ilta-aurinko välkkyi ... Nyt ei käytävillä riennellä, harvain kulkijain olalle vain syyslehdet tippuvat.

Ilta-aurinko pilkahtaa jo, päivä on tyynesti ehtinyt päättymään. Kultana se hymyilee hiljaisessa Pikku Trianonissa, suuressa köynnösmetssä ja kuningas Auringon Versailles'issa korkealla mäellä. Jo ovat salot ilmanäärillä syvänsiniset. Jo kokoutuu hämy suurten suihkulammikkojen ympärille, joiden suihku on lakannut pauhaamasta, vain särkyneen reunustan lovesta vesi tippuu kavaltamalla ja raukeasti.

Ja ylhäälle Versailles'in mäelle, tuonne jättiläisterassille loistavat kaukaa lännen himmeänpunaiset pilvet. Tekojärven vesi välkkyi hämärässä heleänä, — kuin punainen risti, — tarumaisena kuin Egyptin virrat, kukkapyramideineen.

Ja marmori-sfinkseineen, joiden seljässä leikkivät kupariset amoriinit.

Pää olkaa vasten lepäävät jumalattaret samaleimassa, — mutta heidän hymynsä peittää jo yö. Hymyn, jossa tuhannet lukevat viisauden: maista malja, sillä se huuliltasi riistetään; — kuoleman ajatus yllyttää kevytmielisyyteen.

Kuningas Aurinko ja Pikku Trianonin jumalattar, jonka silmät kiittelivät kuin turkoosit, missä ovat he? Autio ja äänetön metsä, linnan sadat, pian öiset salit, vastatkaa, missä ovat he?

Vain kasa multaa. Melkein ei sitäkään. Ei mitään.

Säteillyt ja riemuava Versailles. Vain öisen kuun välkettä neliskulmaisilla järvillä, joiden vettä levät hämmentävät.

Ja ainoastaan yksinäinen, kellervä kuu pilkistää Pikku Trianonin pienten, vihreäin ruutujen läpi.

Ulkomaalaisia.

Tanssipaikan ovella rallattavat aamupuolella yötä sähkökulkuset kuin pärpäkön kieli, koreat valot hohtavat avenuelle, sisäportaissa astuvat salahiipijäin jalat tulipunaista, pehmeää mattoa. Salissa säkenöivät kristallikruunut, ja symbaalit helisevät paksussa hienon tupakan ja hien katkussa. Lakeijain ja kyypparien ja pikenttien ja heitukkain punaiset takit vilahtelevat, juomat kuohuvat. Ulkomaalaisia istuu kohokkeella.

Kaljupäitä herroja ja Argentinan raavasfarmarien ja Floridan pumpuli-kaupustelijain vanhoja vaimoja ja leskiä ja puolivillejä tyttäriä. —

Nuo rouvat, paksuja he ovat kuin tynnyrit, heidän niskansa on punaisissa ihralaskoksissa, heillä on kolme leukaa päälletysten, — heidän naamansa on tällainen: ylähuuli yhtyy sieraimiin maalattuna ja latuskana kuin kärsä. Hyllyviä he ovat, nuo vanhuuden raihnaamat, kuin syöttösiat heidän karjakartanoillaan Michiganissa. Sali, jossa symbaali-kurikat iskevät, on kuuma, joten he puuskuttavat hiessään ja heidän silmänsä seisovat pullollaan päässä . . .

Ja vanhat rouvat ja lesket ja nuorehtavat tytöt syövät vatsaansa eläviä ostereita ja raakkuja ja kilpi-etanoita, hyllyvään vatsaan, jota kai kivistää, koska he painelevat sitä punaisilla käsillään, joiden paksuutta barbaariset jalokivet, — tai lasinpilsa, — yhä paksuntavat.

Ja symbaali laulaa, ja viulunsoittaja kulkee pitkin punaista mattoa ja yllyttää ala-ikäisiä tyttöjä tanssiin, ja huvimestari irvistelee ja vääntelelee takapuoliaan kuin Mefisto noidan keittiössä.

Ja vanhat rouvat, nuo raavasrikkaat ja tupakka-rikkaat, he nostavat sampanja-lasiaan ämmä-humalassa, ja he tuijottelevat puuhkaillen lorgneteillaan alaikäisiin tyttöihin, jotka tanssivat älyttöminä kuin kaniinit ja tekevät toisilleen pienen tempun, nuo laihat, kalpeat lapset. Ja vanhat, ihratutisevat Pernambucon ämmät, he kilistävät sampanjalla kaljupäisten hentukkainsa kanssa ja huudahtavat alahuuli riippuen kuin lehmällä: »Gesù! Mitä kultuuria! Hienoutta. Vive la France!»

Tässä viulujen vingunnassa, — ah, kaikki on tuttua, kaikkialla rimputetaan samoin Maxim-säveleitä, kaikkialla junat viheltävät samoin, ja tupruttavat savua, — täällä hien ja hajuveden ja sikarien ja muun tuoksussa, jossa lakeijain ja pikenttien punaiset takit paistavat kuin jockeyden, tai kuin luteet, — jossa symbaali paukkuu, — täällä istuu nuori, suomalainen dosentinrouva, joka harjoittaa »hiukan» lauluopintoja, harteivan norjalaisen filologin rinnalla. Norjalainen: hän katselee Argentinan puolivillaisia rouvia ja alaikäisiä tyttöjä ja haukoittelee, — luulisi hänen leukainsa vääntyvän paikoiltaan. Mutta suomalainen dosentinrouva, joka on ollut jonkun aikaa erossa miehestään ja on hiukan »hm hm», — ah, hänen sielunsa nousee! Hänen profiilinsa on kuin kuonolaisen: leukaa ei juuri ole, pieni nenä on punainen, ja leuan alla lystikäs syvennys, otsaa ei ole juuri mainittavaksi. Hän näkee edessään sampanjaa, ah, kuohuvaa, ranskalaista sampanjaa, hän näkee tytöt, jotka tekevät toisilleen pienen tempun, ja kääntää nokkaansa hiukan pois, mutta huudahtaa: »Ah, eikö tämä ole unta? Voiko uskoa, että tämä on totta! Punaista, tulipunaista, — kyypparien takit! Noita tyttöjä, miten ne ovat suloisia! Miten viattomasti ne nostavat toistensa loistavia helmoja. Ne ovat lapsia, — eikö totta? Eikö totta: ranskalaiset ovat suuria, ihania lapsia! Miten luonnollista tämä on, päiväperhosille. Kas noita, tuossa vieressä! Tuota tyttöä silkkikoltussa,

ruusunpunaisessa paidassa. Ja tuota nuorukaista, — he suutelevat! He *suutelevat*, noin, iih, — he *suutelevat*! Eikö totta, että tämä on elämää! Ah, elämää, *sampanjaa*, ei unta.

Ja symbaali helisee ja huvimestari irvistelee, Argentinan vanhat ja puuskuttavat rouvat tuijottelevat lorgneteillaan alaikäisten tyttöjen helmoihin, norjalainen nauraa ja heilauttaa päätään ja haukoittelee. Ja dosentinrouva, jonka pienet silmät ovat sirrallaan kuin rotan ja ruosteenkarvainen hiussykerö kurrillaan, hän kohottaa korkean lasinsa ja huudahtaa:

»Ach, minä rakastan tätä maata! Tämä on *espriitä*. Eläköön Ranska, elämä!»

Mutta keikkaselkä norjalainen pudistaa jalo-peuran-harjaansa, hänen kulmakarvansa rypistyvät ylen juhlallisesti, ja vielä juhlallisemmin hän sanoo:

»Madame, — no, juodaan sitten pohjaan! Men-
nään, — niin päästään, *tuosta ranskalaisesta*!» Ja hän nauraa pirullisesti.

Pikku rouvan silmät tulevat pyöreiksi, hänen äänensä vapisee, häntä melkein itkettää: »Mitä, mitä te arvelette ... Herra! Ei, ei ...» Ja hän kalpenee, hänen pieni, pysty nenänsä on närkästyksestä valkea. Norjalainen nauraa kyynillisesti. Ja symbaali soi, viulut ulvahtelevat ja aladoobina tutisevat Buenos-Ayresin rouvat huutavat:

»Mitä kulttuuria! Vive la France!»

Pölkkypää norjalainen! Juhlallinen karhu,

miksi laskit käpäläsi jo herran voideltuun? Nyt on »heikko» hetki ohitse, huomenna on pienellä rouvalla, joka harjoittelee hiukan laulua, päänsärkyä kuin kanalla, jota viina narrasi, niin, mikä katzenjammer! Silloin on madame Esprit'n sielu »en fuite», — silloin on jalosta »esprit-de-suitesta» tullut »esprit-de-fuite». Sillä aamulla istuessanne suu-
 rissa halleissa voimistusrhythmiällä hän juhlastelee: »Miten se oli sellaista — sairaloista, onnetonta — elämää! Hyi, sitä turmelusta!»

Puupää norjalainen! Juhlallinen — jääkarhu.

II

Apachin lempeä.

Suurilla boulevardeilla, missä sähköt hulmusivat, istui katukahvilassa katkera ja synkkäsilmäinen, sielulta väsynyt ja luonnolta tyly, typerä apachi tyttönsä kanssa. Ja koska hän ehkä oli runollisella tuulella, niin hän kai lauloi ajatuksissaan, — ehkä oikeille naisille, jotka ohitse kulki-
vat:

— Kurjuudessa olen syntynyt minä, isäni soi kodikseni likaisen kadun ja siltain alukset, ätini on minun itkulleni kironnut.

Kukaan ei ole minua auttanut, omaan älyyni minä olen saanut luottaa kuin metsäkissa kyn-

siinsä. Kirkas ei minun mieleni ole, — kuinka voisi se olla sillä, joka on varhain paljon nähnyt, — ja nähnyt vain tyhmyyttä, kaikki ihmislapset narreina tai tiikereinä.

Sillä kuinka voisi hyvyys kulkea siellä, jossa köyhyys asuu? Hyvyys on rikkaiden ylellisyys, — rikkaan on helppo olla hyvä, köyhän täytyy hyvyytensä syödä, sillä vatsa on hänellekin tärkein.

Heikkojen narriuden ja vahvain tiikeryyden olen minä nähnyt. Mutta taistelu on väsyttänyt minut, etten voi olla edes oikea tiikeri. Heikko ja narri minä olen, jolla on tiikerin sydän. Tiikeri, jota narrius heikontaa, tiikeri, joka vihaa tiikereitä. Yhteiskuntaa, joka on tiikerien valtakunta. Yhteiskuntaa, josta en ole saanut muuta tietoa, kuin että narrien on siinä paha olla.

En usko yhteiskuntaan, en sen aatteisiin enkä uskoihin, sillä ne ovat kullattuja ansoja, joilla narrit pyydetään tiikerien uhreiksi. En usko kuin nautintooni, mikäli sitä jaksan nyrkeilläni hankkia. — — Enkä usko siihenkään oikein, sillä *kaikki* olen varhain saanut nauttia, ja ihmisen nautintomahdollisuudet ovat jotakuinkin rajoitetut. Enää suurempaa nautintoa en tavoittele, koska en nautintoonkaan usko.

Nautintoni: — hetkellinen unohtamus, ja viha ja epäusko ja pilkka.

Nainen on ehkä suurin nautinnoista, parhain unohtamisista. Se minua, typerää, vielä saattaa

soaista. Mutta mitä on sekään sellaisena kuin se istuu vieressäni: avuttomuus ja ahnaus — köyhyys.

Siksi minut valtaa usein vielä kaipaus, jota voisi sanoa puhtaan ja jalon ja viisaan kaipaukseksi — valtaa tuossa ainoassa tunteessani, joka minua, narria, vielä joskus hurmaa. Kaipaus, vaikka — tiedän, että sitä jaloa ja viisasta tuskin kannattaa kaivata, sillä tuskin sitä on. Ja vaikka tiedän, että sitä halveksisin, enkä siinä viihtyisi. Sillä jalous on typeryyttä, joka ei tosi-asioita näe; kuinka voisi viisaus siihen yhdistyä? Viisaus on kokemusta, — kurjuutta ja kirousta, jota ei kannata mainitakaan.

Ja kuitenkin, katsellessani näin ohikulkevia »oikeita» naisia, valtaa tuo hetkellinen hurmautumiseni ja suurin hullutukseni minut. Kuinka voi epäily ummistaa luomiaan näin? Ja niinpä minä, unohtaakseni, laulan sielussani noille kulkijattarille:

Te oikeat naiset, — te *rikkaat*. Elämän jalokiviksi voin imarrella teitä nyt, tällä hetkellä, teitä kauniita ja puhtaita ja hellän näköisiä, — rikkaan on hyvä olla kaunis ja puhdas ja hellä!

Minun ystävättäreni on musta ja tyly, ja häntä minä *ihailen*, mutta teitä rakastaisin, ehkä, *jos* olisitte sitä, mitä silmäni valhettelevat.

Ne valhettelevat, että te, jotka sipsutatte suorina ja siroina ja uhkuvin uumin ja hymy pienillä punaisilla huulilla, ja silmissä mustain luomien alla syvä kimallus, — että te olette vii-

saita ja hyviä. — — Siroina te tepsutatte. Uumanne ovat upeat, mutta vyöhyt hoikka kuin muurahaisen. Rintavassa kengässä kiireesti kepsutatte, ohut nilkka vilahtaa kohtuullisesti, kun suojaatte puhtaita helmojanne. Otsalla värisee leikillisesti kiharrettu tukka, ja leukanne on aistilinen ja pyöreä. Hansikas verhoaa puhdasta rannetta, harsohansikas, jonka läpi välkkyvät yksinkertainen kultarengas. Kyynärpäänne ovat taakse taipuisat, ja käsivartenne raikkaasti voimakkaat, — teidän oikeain, porvarillisten naisten, kaita-uumaisten ja siro-otsain.

Niin te rientelette, korkein kannoin, iltapuuhisanne, — kun sähköt pukevat, ah, vihdoin taas, boulevardien päiväisen arkisuuden varieteehuikaisuun. Teitä minä rakastaisin, — ehkä.

Minun sydäntäni viiltää jokin hullu harhausko, että teidän kauneutenne on muka totta ja puhdasta, — kun te ohi rientäessänne luotte kummastuneen katseen kirkkaista silmistänne synkään, villin näköiseen rikolliseen, joka istuu kahvilan markiisin alla välinpitämättömän ja epäilyttävän näköisenä, käsi lallattavan ja kirjavissa sulissa koreilevan proletääri-siskonsa vyötäreillä, — tuon, jonka huulet ovat veripunaisiksi värjättyt ja laihat kasvot liidussa, — kasvot, joista mustat silmät ammottavat välinpitämättöminä ja kylminä, — tyhjinä ja suruisina, — *köyhinä*.

Se viiltää sydäntäni, varsinkin, jos teidän epäilevä katseenne on kummastuksesta kaunis.

Mutta jos se on tuikea, jos halveksinta rumentaa kauniita silmiänne, noita jalokiviä, silloin minun sydämeni kylmenee. Teille, varakkaille, porvarillisille, joilla ei sievän, kapean otsanne takana ole aivoja ymmärtääksenne, mihinkä katkeruuteen ja villiyyteen ja vihaan saattaa se syttyä, jolle ei ole syntymästä annettu muuta kuin omat kädet ja omain aivojen epäily ja oman lihan pyyteet, — koska hän näkee rikkauden kelta-voikoilla ja välkkyvissä vaunuissa vyöryvän ohitse sähköjen tulikujassa, hänen saamattaan siitä muuta kuin välähdyksen. Joten hän myrtyy surussaan ja uhmaa ja miettii koston töitä, — teidän yhteiskuntanne pilkkaamista ja tuhoa, jonka tiikerivoimille puhdas, typerä kauneutenne perustuu.

Silloin kuitenkin halveksin teitä, ja nauran teidän hyvyttänne, jonka on luonut rikkaus, joka on maksanut kultaa, *paljon* kultaa ja varakkuuden onnea, sekä kauneuttanne, tuota kokematon ja viaton kauneuttanne Brysselin pitseissä.

Sillä onnen, kullan voimalla te olette tulleet puhtaiksi ja hyviksi, — jos sitä olette. Onnen keikaus on teidät hionut, te jalokivet! Kullalla teidät on ostettu, sellaisiksi kuin olette, ostettu hyviksi, — jos sitä olette. Oikeat jalokivet ovat kalliita!

Mutta kaikilla ei ole kultaa, ja heikko saa tyytyä jalokivien asemasta kirjaviin lasihelyihin, —

niin, te oikeat naiset, jotka kepsutatte ohitse puhtain helmoin, tumma otsatukka leikillisesti värysten, te laaja-uumaiset ja kaitavyöt kuin muura-haiset. Kaipaan teidän puhtauttanne, mutta halveksin teitä, jotka on luonut raha, — joiden pienissä otsissa ei viisautta ollutkaan.

Tylyllä ilolla minä silloin tahdon jälleen sy-leillä köyhää ystävätärtäni, joka on viisas ja jota-kin totta nähnyt, koska hän on köyhä; tylyllä julkeudella minä silloin hyväilen tuon lallattavan ja hetkeksi juopuneen rintoja — tahdon yllyttää häntä rikoksiin ja halveksuntaan ja välinpitämättömyyteen, mikä on epäuskoisen ja voimattoman suurin nautinto sillä hetkellä. Köyhyydessään hän on nyt minusta viisas, siis kaunis, tuo liiduttu, kalpea tyttö, huulet kuin verinen viiva, pilkan veriviiva, — hän unohtaa köyhyytensä huokaukset hetkeksi juopumuksessaan. Ystävätärtäni, jonka suuren hatun otsikossa paistaa, markiisin alta valojen huikaistessa, punainen sulkarivi kuin indiaanin päähine. Apachitar! Suuri, punaiseksi värjätty sulkaviuhka, kuin julkea kyltti yleisen talon ovella.

Häntä minä *ihailen*, jos teitä voisinkin rakastaa, te porvarilliset, kauniit ja puhtaat naiset, elämän kalliit jalokivet, jotka ette elämästä mitään tiedä!

Ribby-Tom.

Ribby-Tom tulla laahustaa pimeänä talvipäivänä kahvilaan, — maailman Matti, koroillaan elelijä ja vanhapoika. Pieni ja vatsalta muheva on hän, vaatteilta lystikkään ruudukas kuin shakkilauta: kellertävää ja ruskeaa, — se on hänen omaa amerikalais-sekaista chic'iään. Hän katsah-
taa ympärilleen mukavan untelosti ja alkaa kuoria hansikkaita käsistään, jotka ovat pienet ja veltot ja pehmeät, vaikka punottavatkin nyt viluisena päivänä kuin kravunsakset, — ja joku jalokivi niissä välkähtää. Kyyppari kiiruhtaa tuttavallisesti luokse aikoen vaihtaa sanan pari hänen kanssaan

riisuessaan hänen silkkivuorista palttootaan, jonka sisustassa on budapestiläinen leima, mutta vaikeenee sitten ja tulee juhlalliseksi, sillä Ribby-Tom näyttää kärtyiseltä ja jöröltä. Hän antaa hiippamaisen siperinnahka-lakkinsa kyypparille ja kepsuttaa vaivaisesti stamminurkkaansa, kaidalle ja pullistuvalle nahkasohvalle.

Siinä hän sitten hyllyy ja huokaisee, ei näytä tietävän, mitä tekisi, — katselee tylsästi ruskeilla silmillänsä ja sormet vapisevat. — Hänen kaljussa pääkuvussaan, jota jo harmaat hapsset ympäröivät, kiiltelevät aikaisin sytytetyt kaasut kuin biljardipallossa, — vanhassa ja kuhmuaisessa biljardipallossa. Hänen huulensa ovat punaiset ja pehmeät, — mutta nyt ne töröttävät kuin — virtahevosella.

Hän on kuivalla tuulella.

Elä kiusaa jumalia, ihminen!

Miksi Tomin suu on kuin virtahevon, kun hän torkkuu paikallaan? Liikaa kylläisyyttäkö hänen vatsansa huokaa? Toimettomuuttako tutisevat jalkansa, amerikalaisissa paksupohjaisissa kenissä. Mikä häntä vaivaa, — kyyppariin hän ei käännä silmänsäkään, vaikka toinen seisoo hänen edessään, mutta lähtee sitten naurahtaen pois: Antaa originellin olla rauhassa, — hänen tapansa tunnetaan täällä, »paroni» on jöröllä tuulella.

Pakottaako menneen yön ilottelu hänen päätänsä? Vai tämä kostea ja pimeä talvipäiväkö häntä raukaisee, — marraskuun päivä, jolloin jo

kello kolme tupsautetaan kaasulamppuihin tulet? Vai onko hänen donnansa ollut petollinen ja jäänyt pois kohtauksesta, teatterista, taidegallerioista? Tahi onko hänen aamiaissalaattinsa ollut epämiellyttävä?

Vai mikä hänellä on, hän ei myhäile eikä loista pyöreänä, ei puhaltele pehmeästi savua sikaristaan, ei hyräile hiljaa soiton tahtiin ja napsuttele sormuksillaan keppiin — keppi on kyllä hänen kädesään, sen nuppina on norsunluinen sfinksi!

Miksi hän on ikäänkuin suruinen? Miksi poskiparrat, jotka riippuvat kahtena villatupsuna, tutisevat hermostuneesti? Miksi Ribby-Tom tuijottaa pienin, ryttyisin otsin kuin mullikka? Miettiikö hän, filosofoiko?

Elä kiusaa jumaliasi, ihminen! — Mutta jos sitä teet, niin tee se ainakin viisaasti, sinä, heidän lempipoikansa ja lelleä sunnuntailapsensa, Ribby-Tom.

Sinä onnellinen, — onnellisin, — luulen. Sinä, jolle isäsi Uruguayssa, Paraguayssa, missä lienee, lammas- ja tupakkaruhtinas on jättänyt sievoisen omaisuuden, jolla voit elää joka paikassa kuin omassa valtakunnassasi, — sinä möhkökala, onnenpoika, aina matkalla, irti ja vapaana.

Kesät pohjoisessa tai vuorilla, talvet etelässä tai alhaalla, — kuin lintu. Sinä tulevaisuuden aeroplaani-ihminen, lentokone siipiä vailla, — joka paikassa oleksiva. Mikä vika on nyt moottorissa, että se puhkuu ja pihahdelee tyytymättömästi?

Elä kiusaa Amerikan armorikkaita jumalia, vaan ole viisas, ihminen!

Miettiikö Ribby-Tom, ettei hänellä ole isänmaata, että hän kulkee kaikkien kansain vaateparsissa ja sopertaa jokaisen kieltä? Isänmaa — mitä se on? Onko se vain maa tai sen ihmiset tahi molemmat yhteensä? Jos se on ainoastaan maa hänen mielestään, niin: on kai hän joskus käynyt sitä katsomassa, — mikä olisi estänyt? Mutta maan kauneus himmeni, kun hän tuli sitä lähelle, kaikki suhteet pienenivät: vuoret laskeusivat, tasanko tuli ahtaaksi, ja hän kaipasi sieltä pois. Maa oli siis jokin lapsuuden-kuvitelma vain, — joka loitolla ollen sai armaan hohteensa. Se oli myös tottumus, että on lapsena käsketty ihailemaan isänmaataan. Mitä? Onhan joka maalla kauneutensa, hetkeksi. No, miksi ei siis pysyä loitolla, — jos juuri ja ainoastaan siten saa kau-neutta, — sen toki Ribby-Tom tiennee.

Vai ihmisetkö olisi isänmaa? Hän ajattelee heimoaan, — mutta välittäisikö hän aivan erikoisesti heistä, jos joukkoonsa joutuisi? Eivätkö he ole puutteellisia kuin ihmiset joka paikassa? Ovathan ihmiset kaikkialla kuitenkin samoja, — tyhmiä, ihmislapsia. Yhtä hyvä lie ne nähdä täällä kuin kotona, — joka paikassa he ovat yhtä — intressantteja.

Mutta jos maa ja sen ihmiset eivät ole kumpikaan mitään kaivattavaa, jos niiden paras hurmaus on vain — kaipaush, niin eivät kai ne yhteen-

säkään ole mitään? Eivät sille, joka ei ole niistä rahallisesti riippuvainen, — ja sitä ei ole Ribby-Tom, tuo kultapilvellä ajelija. Vai olisiko isänmaa niiden menneiden sukupolvien työmaa, jotka ovat uurastaneet tulevien polvien hyväksi? Mutta ovatko he mitä saaneet paranemaan? Millaisia hyväntekijöitä he siis ovat, — jos sitä aikoivat ollakaan? Isänmaa on siis jokin, jossa rakastaa — itserakkauttaan, puutteellisuuttaan, heikkouttaan. Mutta Tomilla ei *puutetta* liene, ja mitä heikkouteen tulee, niin: hän näyttää nyt filosofoivan. Vai kuinka on asianlaita, — jos nimittäin se isänmaan ikävöimistauti häntä nyt vaivaa; ja tauti, eihän se ole hyvettä, vaan heikkoutta!

Kotiako hän kaipa, pientä suloista, siis naista, rakkautta ja lapsia? Niinkuin hän ei tietäisi, kullan-kukko, joka on saanut vapaana rakastaa, mitä samaa satakertaisesti märehdittyä rakkaus on! Huudahtaa yhdelle: Ah, minun ruumiini sielu! Ah rakkaus! Je t'adore! Quel delire! Quel jouissance! Minä itken! Panttaan housuni tähtesi! À mourir! Ja niin rakentaa yhdelle kodin. Sitten näkee, että yksi oli paras loitolta nähden ja että niitä oli leegio, joita voisi yhtä hyvin rakastaa. Mutta velvoitukset, uskottelut tai puute sitovat juuri tuohon ainoaan, — jos sitovat. Mutta mikä sitoisi Tomia, kultaista jumalankuvaa, pyöreää, vapaata, itsevaltiasta, — jolla on ollut valta kokea, että rakkaita on leegio. Sellainen on rakkaus — hänelle, jonka auton edessä liihoittelee joka päivä

perhoslauma, niin ettei hänen tarvitse kuin haavilla heitä pyytää: kultaisella haavilla, — tuon pyöreän, pehmeän, hymyileväisen, jonka olen nähnyt ajelevan huvikaduilla kiiltohattu harmahtavalla ohimolla heiluen.

Näitäkö lie miettinyt Ribby-Tom, nahkasohvalla kellotellen? Huokaako hän vieläkin? Kiu-saisiko hän yhä jumalia, tuo onnen-poika? Mistä syystä? Ärtysiseltä hän näyttää vieläkin, — kuin jokin olisi radaltaan poissa. Ja hullunkurisesti hän nyt naputtaa sfinksillään pöytään, jotta kyyppari juoksee kiireesti hänen luokseen ja kumartaa hänelle luokiksi, kuin bambu taifun-myrs-kyssä, — sillä mahtava on Tom joillekuille, tuo kultapoika. Kuin palmu pyhälle perheelle kumar-taa luihu kyyppari hänelle. Ja nenäänsä puhaltaen tilaa paroni sikarinsa ja juomansa, lyhyesti, äksynä. Mutta salaa iskee kyyppari piccololle silmää ja puraisee alahuultansa, rientäessään tuomaan juonikolle tilattua. Pian kantaa kyyppari sikarit ja antaa Tomille tulen, ja lennättää sitten hänen eteensä kuuman, höyryävän juoman.

Jokin häntä vieläkin vaivaa ja hermostuttaa. Ei nähtävästi hälinä, joka kahvilassa kasvaa, ei soittajain harjoittelu sivuhuoneessa. Kaiketi — kärpänen, joka tulee luistelemaan hänen päälaelleen, imelän höyryn viehättämänä, mikä nousee hänen lasistansa. Se on suuri kiukun syy, tuo pieni kärpänen kaiketi, — muun puutteessa! Vai ajatteleeko hän, että hänellä pitäisi olla esim.

sukua, poika, toinen tuollainen Ribby-Tomin kaltainen? Ei, parempi. Hahaa, — niinkuin ihmiset tulisivat paremmiksi tai pahemmiksi, — kun ovat — ihmisiä. Yhdenlaisia, — Jumalan edessä. — Mitä hän »unelmainsa» toteuttajalla, — hän, joka ei ole koskaan voinut ehkä mitään unelmoida, sillä hän on kaiken saanut.

Työtäkö hänelle vielä pitäisi olla, — tuolle pyylevälle, puhkuvalle kellukalle, — tuolle ruutupojalle elfenluusta ja teak-puusta, ja kullasta. Tuolle miekkoselle! Hahaa — nouskoonpa hän aamulla haahkapesästään kello viiden aikaan ja menköön kaivamaan ratavallia, — hän, jonka ovelle kamaripalvelija hiipii kello kymmenen päivällä kuuntelemaan, joko hän on valveilla. Hahaa—moni virastomies haukoittelee pulpettinsa ääressä ja ajattelee kadehtien: Ollappa kuin Ribby-Tom, — vapaa, ulkopuolla, yläpuolla, — Pekingissä, Calcuttassa, kaikessa, — paitsi tässä pulpetin ääressä. Ollappa niin, ettei mikään sitoisi. Moni sellaista miekkosta kadehtii; kyllä kai hän siis onkin onnellinen.

Vai mitä voisin vielä ajatella hänen ikävöivän? Kunniaa, mainettako — laakerinlehtiä tuon kaljun päänupin ympärille. Töistä ihmisten hyväksi, jotka eivät koskaan muuksi tule kuin mitä ovat. »Neron» töistäkö, jotka eivät mitään auta, — joista nero ei kuoltuaan mitään teidä. Ikuisuuttako hän haluaisi uskoa? Mitä se ikuisuudella, joka on saanut maassa kaiken onnen maistaa. Vain köyhät tarvitsevat autuutta.

Mitä hän on siis niin nurjalla päällä? Varmasti hän kiusaa jumalia, en muuta ymmärrä. Mutta sehän on paha, — ja miksi sekautuisi hän niin käsittämättömiin mietteihin, viisas, itsekäs maailman Matti?

Kiusaisiko hän näin jumalia? Elä toki tee sitä, Ribby-Tom! Mikä olet sinä jumalia kiusaamaan! Aika porho sinä kyllä olet kultinesi, mutta tyhjää olet sinä kuitenkin heidän rinnallansa. He ovat sinulle antaneet suuren onnesi, — mutta heillä on kyllä neuvonsa sinullekin, jolta ei nyt mitään puutu, joka olet irti kaikesta, — jos he sitä vaan tahtovat, ja jos sinä sitä tahdot! Naksaus vain heidän sormillaan, — ja sinulla on parantumaton vatsakatarri. Niksaus vain, ja voit kuolla automobiili-tapaturmassa, sinä osteripussi!

Elä kiusaa siis jumalia, sinä onnellinen, sinä maailman matkaaja, milloin lordi, milloin pajaari. Ole sinä viisas brahmini, — jos filosofoit, niin tee se edes viisaasti.

Ja niin hän kai tekeekin, — sillä nyt hänen kasvojensa kalseus näyttää sulavan, kun hän nauttii höyryävää juomaansa. Hänen poskiinsa tulee vaalea, kaunis punerrus. Silmät aukenevat suuremmiksi, — ja huulet jo hymyilevät, kun hän tupsahuttelee sikarin savua entistä keveämmin. Hän puhaltelee lasiinsa leikitellen ja höyryjä hajoitellen. —

Ilta on tummennut, kaasujen ja sähköjen loimu kirkastuu. Väkeä lisääntyy.

Kas niin, nyt on Ribby-Tom virkistynyt. Nyt hänen kallonsa ympärillä on glooria-kiilto, melkein pä autuaallinen. Ei liene tuhmasti filosofoinut, — jos filosofeerasikaan.

Luultavasti häntä kiusasi vain reumatismi, — se lie hänet keskipäivällä herättänyt pahalta kyljeltä, ja nyt kunnon juoma sen lievensi.

No, se on vähäinen vaiva. Moni ottaisi sata reumatismia, jos saisi hänen muun onnensa, tuon, jolle ei ole annettu työtä, ei kotia, — jotka tuskin jumalten lahjoja lienevätkään. Sillä milloin on kuultu jumalten otsansa hiessä työskennelleen tai kattaneen tupaansa?

Mutta joskus on Zeus langennut ihmislapsille kultasateena, — niin, ihmisten *tyttärille*, — harvemmin hän kai on satanut kultaa ihmisen poikain kohdalle. No, sitäpä harvinaisempi ja jalompi on Ribby-Tomin onni.

En voi muuta kuin olettaa, että tuo jumaliaan kiusannut lapsi on nyt päässyt reumatismikohtauksesta.

Symbaalit helisevät, naiset tanssivat. Ribby-Tom puhaltelee renkaitaan ja hyräilee, ja lyö hiljaa tahtia jalallaan, hän on jo antanut keppinsäkin pois. Jo vilkkuu veitikka hänen ruskeista silmistään, kun naiset luovat häneen huoaten katseensa, — hänen sormuksiinsa ja harmahtaviin hapsiinsa, jotka säteilevät jälleen nuoruutta. He tietävät, mitä kannattaa rakastaa, — yksin kallista Ribby-Tomin keppiäkin. Ilta on parhaillaan.

Naiset kumartuvat sangen rakkaina yli hänen olkainsa, naiset silkissä ja kalleissa töyhdöissä. He tuudittaisivat hänet uneen kuin lapsen, he antaisivat hänelle »kaikkensa», — hän on tytöistä ihmeissään. Mutta hän vapautuu heistä, saattaen samalla parilla frangilla Ganymedeksensä, joka ajoi naiset loitommalle, kolmanteen taivaasen.

Niin, lihavuutta puhkava ja hymyilevä Ribby-Tom ei kai kiusannutkaan jumaliaan, hyvän tekijöitään, — tuo shakkilauta, ruskean ja keltaisen kirjava, tuo yksinäinen ja vapaa. Ei, hän ylistää jumaliaan: isäänsä, Uruguayn tupakoita ja Paraguayn lammasmaunoja.

Seinen proomut.

Kuulaana syyspäivänä ja keskellä jättiläis-kaupungin harmaata utua ja pauhua ja sauhua virtaa Seinen vuo, ja raikas koillinen puhalttaa.

Se virtaa rautaisten siltojen alla, jotka tutisevat satojen pyöräin niillä kieriessä, ja ikivanhain kivisten siltakaarten alitse, — ja vihurit kiitävät iloisesti virran vihertävällä kalvolla myötävirtaan. Rantapuistojen lakastuneet lehdet varisevat Seineen, ne soluvat jonoina joen pinnalla, alas, monien siltain alitse, — keskellä utuista ja pauhuista ja sauhuista kaupunkia.

Vihreät laineet hyppelivät iloisesti, kun raikas tuuli lentää koillisesta.

Ja siltain kaariteitä soluvat Seinen proomut, kymmenisenä jonona, — myötävirtaan, — kohti raikasta valtamertä.

Vihuroiva vesi ja pois kierivä virta, ja koillistuulen tuoksu, — ne saavat vereni riemuun.

Nuo kauniit, pois matkaavat proomut! Pitkänä jonona, — kukin matala ja kaita, perästä ja keulasta pyöristetty! Kuin sukkuloita ovat nuo puunväriset tai tervanruskeat proomut, jotka lähtevät kohti mertä, valtamertä.

Niillä on tasa-pohjat ja sirot ankkurit ja pitkät, notkuvat peräsinvivut. Ja valkeana hyrskähtelee vaaho niiden pyöreään rintaan.

Kun raikas koillinen puhaltaa ... Niin ne kiitävät pois kaupungista, pauhuisesta, utuisesta, sauhuisesta, — silta sillan jälkeen, — kohti vapaata mertä, nuo proomut, sileäkantiset, että niillä voisi vaikka tanssia.

Ja proomumiehet seisovat pitkää peräsimensalkoa käännellen, mielestäni iloisina: toinen jalka siroasti koukussa ja yllä vihreä tai punertava merimiesjakku, jonka kaulus lepattaa tuulessa. Ja tuosta juuri allani soluvasta proomusta kohoa kajutasta sauha, — ja ruorimiehen edessä seisoo nuori tyttö nauraen ja puhellen, nojaten notkeaa vartaloaan matalan kajutan kattoon.

Ja haukkuen juoksevat koirat pitkin proomujen vankkoja reunoja. — Niin pitkänä jonona, —

rautaisten siltain alitse, joita ajoneuvojen pyörät tutisuttavat, ja ikivanhain ja harmaiden silta-kaarten teitä, — pois keskeltä jättiläiskaupunkia, pois pauhuista, sauhuista, kohti Havrea, raikasta valtamertä.

Nämä Seinen proomut soluvat minusta lännen merille päin riemuiten, kuin Paltamon tervavenheet rientävät suurten ja surullisten metsien keskeltä länttä kohti. Sillä ääretön kaupunki, syyspäivänä harmaa ja utuinen, on kuin suuri syksyinen metsä, se on pauhuinen kuin autio metsä syysmyrskyssä.

Ihmekö siis, että näyttävät mielestäni riemuitsevilta nuo kaidat ja pitkät Seinen alukset, kun ne kulkevat ja kääntelehtivät siltojen alta tulevana jonona, vaahto keuloissa kuohuen, — kun virta vie ja hinurit kiidättävät ja tuuli avittaa, — solumalla kulkien, savu kajutoista suitsuten, kirjavat kaulukset liehuen, — kohti raikasta valtamertä.

Kohti Atlanttia, — Atlantista.

Kuinka? Atlantista? Sitäkö, joka sadussa kätkeikse aarteineen merten pohjaan? Jota ei ole.

Ah, vain Havreen ja Reimsiin ne kulkevat, ainoastaan toisia samallaisia kaupunkeja kohti, — sumuisia ja pauhuisia. Sitä etemmäksi ne eivät aio, sinne ne pysähtyvät, sitä loitommalle ne eivät jaksa, nämä tavalliset ja avuttomat proomut, kuorma-alukset. Ne palaavat jälleen ylävirtaan, palaavat iäti, joutuvat entisille kohdilleen,

— tuoden kivilohkareita ja sementtiä, jauhoja sekä viiniä tomuisissa tynnöreissä, sikuria, kahvia, sokuria, — vieden meren rannalle jättiläiskaupungin sepelsoraa ja raudan kuonaa ja rautaromua ja kalkkia ja rupaa.

Minne Atlantikseen? Sinnekö, joka on meren syvyydessä, jota ei ole. Vain kaupunkeihin, kilpaaviin, kiitäviin, turhaa touhuaviin, sauhuiisiin — —.

Mutta hyvä, että ne edes lähtevät! Että ne edes liikkuvat. Etteivät ne aina voi olla paikallaan, nuo tavalliset ja vaatimattomat proomut. Että ne edes vaihtavat, — ikäänkuin hulluttelevat. Ja että edes muutto tuntuu riemulliselta, — myötävirtaan, raikkaassa koillistuudessa. Koillistuudessa, joka minulle tuntuu humahtavan: hyvä on, että on onni, joka on siellä, missä ihminen ei ole . . .

Niin kulkevat Seinen proomut, — siltain alitse, kun joen virit hyppelivät vihreinä ja syyslehdet soluvat virran harmaalla kalvolla, — miehet ruorissa pakinoivat ja tyttöset nauravat, koirat haukkuvat. Niin ne kulkevat keskellä kaupunkia, joka on pauhuinen, sumuinen ja sauhuinen, — kohti raikasta valtamertä, kohti — ei mitään.

Kohtalon tähti.

Muhammed:

Minne johdat minua, säteilevä tähteni?

Erämaassa, — siitä on jo kauan, — erämaassa, jossa aurinko paahtoi kuin vaski, tai surullisessa erämaassa, koska iltarusko punersi hietameren, minulle ilmestyit, ihana, kohtalon enkelin otsalla.

Tumman, sinisen yön holvin alla, taivaasta, jossa tuhansien tuhannet kultatähdet tuikkivat, luolassa itkiessäni, — siitä on jo kauan, — ja hentoja käsiäni kuroitellessani, — silloin ilmestyit minulle, pyhä, valkea enkelini, ja vapisin.

Pyhään Mekkaan sinä minut johdit, vaelta-

maan kaupunkiin, joka keitaassa hohti, sinä riemuotsainen ja säteilevä: säteilevä tähti otsallasi.

Että julistaisin uutta oppia, uutta uskoa, kau-neutta, raikasta kuin tuuli, joka erämaassa len-tää.

Että herättäisin erämaan heimot teltoistaan, hurjat heimot karkeloon kutsuisin. Että rientäi-simme valtaamaan sinulle, Allah, uusia maita, uusia virtoja, joita ei korvessamme löydy, uusia, hohtavia meriä, oi Allah!

Pian oli hiottu keihäät, pian oli taottu tuhan-nen sapelia, tuhannen välkkyvää käyräsapelia kuin kuun sirpit. Niin kiisi beduiiniparvi pilven pyöränä ja silmät haavetta loimuten, nauraen sille, jota se odotti: oi itäiset virrat, oi jalokivet kuormattuina erämaan laivain satuloihin!

Ne valloitin, juuri sen, mitä halusin, sinä joh-dattava tähteni.

Mutta koska sen sain, mitä minut saamaan tahdoit, kun sinne tulin, jonne veit, niin silloin sammuit. Ja katso: sinä sytyit taas muualla, ja minä tahdoin nyt muualle ja muuta.

Mihin johdat vielä minua, outo, taivainen tähti?

Pois halusin uskotonten taisteluista, joissa päät koristivat ratsujen rintoja, pois idän kullan ryöstöstä sinne, missä vedet lepäävät tyyninä, missä palmu läpättää ikuisen Niilin partaalla ja sfinksi hymyilee mykässä rauhassaan taivaan kuvun alla, missä mandeli-silmät uuvuttivat minut

uneen, — sinun hymyillessäsi, oi tähteni, Allahin enkelin otsalta.

Niin minut rauhoitit, niin minä huvikseni läksin sitten ylös valtaamaan taas uutta, kuin ajan kuluksi; katso, sinä olit kylmentänyt otsani ja muuttanut vihansapelin hymyileväksi järjeksi kuin tikariksi. Sitä sinulta tahdoin, sen sain, kohtaloni, Allah.

Mitä on saatu? Kuin rakkaus, kuin puku naisen yllä: outo on kaunis; — koska sen riisuu, ei siellä kauneutta ollut, se oli katsojan silmissä, hänen odotuksessaan. Siispä tahdoin taas odottaa, rientää kokemaan Baalin ja Astarten, kullan ja himon.

Mutta Jumala oli kuitenkin yksi, sinä, Allah.

Jaa, siitä on kauan. Mitään, missä ennen olin, en halaa.

Minne tahdot mua vielä. Tahdotko minne, itämaitten tähti? Kaukaisimmat maat, tunte-mattomimmat meret minua houkuttelevat, ehkä, haaveen metsät ja loistokukka-maat, merkilliset, ennen näkemättömät. Tahdotko minua sinne, säteilevä tähteni, kaunis kuin aurinko?

Katso, minä olen väsynyt, luulen, että en niitä maita ehkä enää näe. Minulla on valkeita suortuvia, — ah, kuinka ne kerran kiilsivät, oi Allah, sinun lahjoittamasi voimanhapset! —

Muut erämaan lapset, en minä, ovat niiden tuntemattomien merten takana kerran veisaavat sinulle voittolaulunsa, — asettuvat sinne, raken-

tavat sinulle säteilevät temppelisi, joita minä en rakentanut, joka matkasin ja viitoin teitä. He sinulle veisaavat kunniaasi, oi Allah.

Niin luulen, vai minne aiot minua, tähteni?

Vai vietkö tummaan paratiisiini, Ayshan helmaan, tuon suloisimpani, orjani, valtiattareni, — jonka sylissä on hyvä hulmahtaa viime veriaallon, katsoen sinuun, tähteni, kaipuu?

III

Koira.

»Rungottoman Tammen» kapakka Montmartre-kukkulalla on lähellä valtavaa Sacré Cœurin kirkkoa, joka on valkea kuin haamu, jättiläissuuri ja näkyy peninkulmien päähän. Se on kömpelö ja ruma temppeli, kuin bysanttilainen pyhimyksen kuva, pramea ja töykeä, se on kuin itämainen, valkea ja samalla synkkä Kristuksen kuva, — *ruhtinas* Kristuksen. — Sellaisena se kirkko seisoo keskellä köyhää kaupunginkorttelia, Montmartrea, jossa kapeat kujat kiertävät vanhain ja nokisten talojen välitse, kapuavat vaivaloisesti jyrkkää rinnettä ylös jättiläiskirkon prameain

portaitten eteen. Keskellä korttelia, jossa punaiset myllyt pyörivät ja ilotytöt rinkuvat, — jossa on hauskuutta ja vilkkautta, ainainen väkivirta vuoren juurella puistokujilla. Siellä leikkivät lapset laitakaduilla likalätäköissä rikkonaisen katu-lyhdyn alla, puotien edessä, joiden ikkunoissa riippuu teurastettuja härkiä ja toisissa ikkunoissa koreita ristiinnaulitun kuvia. Ah, siellä on iloista, siellä on karusellejä, sirkusta, siellä neitseet ratsastavat sian satulassa, kädet serpentiini-ohjaksissa, siellä on vilkkautta ja kiirettä.

Mitä tuo ainainen väkivirta avenuellä vierii, mitä ihmiset huutavat, mitä he katselevat? Näлкänsä vuoksi he touhuavat. Miksi he järjestävät iloja? Näлкänsä vuoksi. Miksi he etsivät iloja? Heidän sielunsa ovat nälissään.

No niin, siellä muratti- ja ruohopeitteisen Montmartren kukkulan rinteellä on »Rungottoman Tammen» krouvi, — pienen, vinon torin kulmauksessa. Se on harmaa ja savustunut ja pölyinen; liuskakivinen katto on sammaltunut, ja kapakan seinustalla kasvaa vanha tammi, kalllellaan alamäkeen: siitä on väännetty ravintolan nimi, kuten monien muiden huvipaikkain: »Kuolleet rotat», »Valkeat kottaraiset», »Siniset koirat», »Mustat kissat». — On talvi, ja tammen lehdet rapisevat pysytellen yhä kuivinakin oksissa.

Erään illan hämärtyessä ja tulten syttyessä ruskottaville, surumielisille kaduille istui matalassa brasseria-salissa, jota suuren lieden hulmah-

televa roihu valaisi, kaksi ilonpitoon tullutta nuorukaista, nähtävästikin taiteilijoita. Salissa henkäili vartaassa ruunistuvan kaurispaistin suloinen tuoksu, — tai kissapaistin, ja juuri lieden vieressä, sen kotoisessa hohteessa istuivat nuoret miehet, maalaamattoman pöydän kahden puolen. Ilta oli pikaisesti pimennyt, ja alhaalta kuului jo ilon hälinä ja pauhu. Toisella nuorella miehellä oli pitkä tukka, nenä käyrä ja punoittava, silmissä uneksuva ja katseeton ilme, — hän oli runoilija, kuulin sitten. Vaalean ja likaisen manttelinsa oli hän heittänyt klassillisen olkituolin selkämykselle, samoin kuin hänen toverinsakin, jolla oli vieressään pöydällä croquisvihko, sillä hän oli maalari. Viiniä he olivat tilanneet, paksua ja pettävää punaviiniä, ensin puolikkaan, sitten toisen, ja sitten iloisesti koko pullon. He juhlivat. Jos he olivat äsken olleet jotensakin kuivasanaisia, niin siinä he vilkastuivat, varsinkin runoilija; heidän puheensa kävi aatteelliseksi, innostuneeksi, heidän poskensa alkoivat punottaa muustakin kuin varraspaisti-roihun suloisesta heiasteesta, heidän piippunsa tuprusivat makeasti. Ja runoilija, joka istui oveen päin, hänen katseensa oli auennut ja terävä, ja hän puhui ikäänkuin vapautuneena haaveen ja haltioitumisen sanoja. Juopumuksen onnellisilla mailla he pian olivat, viina-kuurnaa he polkivat, jotta rypäleet tirskuivat ja hurmehtivat heidän jalkainsa alla, heidän puheensa oli pian äänekästä ja nuorekasta ja vannovaa,

ylpeästi he ylistivät, nuo pitkätukkaiset ja tahra-takkiset, oikeaa korkeaa taidetta, ja halveksivat sitä taidetta, jota paljosto ymmärtää: »jouluseimen kipsistä aasinkuvaa, aivan luonnollisen ko-koista ja aasin näköistä, niin, aasia.» Ja krouvarin korkearintainen piikatyttö heitteli heille iloisia, ilvehtiviä katseita.

Niin he istuivat »Rungottomassa Tammessa», kukkulan sokkeloisella rinteellä, jossa apachit ja alaikäisiä tyttöjään kauppaavat äidit pitävät kokouksiaan purettavien talojen parakeissa, — jossa on iloa ja riemua, jossa rammat ja luuvaloi-set kerjäläiset istuvat öisin katuravissa, kun käytävällä ei saa maata eikä voi mennä keskikadulle, sillä siellä ajaisivat päälle. Montmartressa, jonka huipulla seisoo mahtava Sacré Cœur, kuin bysanttilainen Kristus, prameana köyhyyden keskellä, — ei ihana, helleeninen jumalanpoika. Niin he istuivat, pakisten ja väitellen ja innostuen, nuo onnekkaat, viinin höyryissä, suuren roihun valais- tessa brasseriaa.

»Bacchus, Bacchus!» huusi runoilija, »sinä olet laupias, sinä olet ainoa laupias jumala». Ja maalari yhtyi viisaasti nauraen hänen maljaansa: »Humala, se on silloin tällöin sangen tarpeellinen ja kallis asia.»

Niin, humala, se voi loihtia tyhjästä täyden ja tyhmästä kauniin. Se rauhoittaa sydämen ja levoittaa aivot, jotka aprikoivat aina turhaan elämisen salaisia pulmia. Se virittää sielun laula- vaksi kanteleeksi.

Niin, se tekee ihmisen hyväksi ja auliiksi, ruhtinaallisen anteliaaksi, ja hän unohtaa, mitä kovaa huominen vaatii hänen sellaisen hyvyytensä korvaukseksi, — Bacchus, unhoituksen jumala, silmäin verhoaja, sielun avartaja, valistaja. —

Niin, valistaja ja silmäin avaaja kyllä, kuten monesti tiedämme. Mutta siis myöskin hetkellisten hurjain tuskien tuoja.

Sillä kun nuorukaiset nyt heiskuvat ja kiikkuvat onnessaan, »Rungottoman Tammen» juurella, joka on heille nyt talvellakin ikäänkuin lehteen puhjennut, — kun he väittelevät innoissaan ja heidän sydämensä ikäänkuin laajenee »ottaakseen koko maailman syleilyynsä», kun viinin ylväs huumaus on heidät jo vallannut, — niin: mikä uikahti ja ulahti ilkeästi tuolla ovella, — brasserian pimeällä ovella, joka on kadulle auki ja josta kostea tuuli huoahtelee?

Mikä se oli? Katukoiria. Ja se tulee näiden pii-pun pöllyttäjien luokse, jotka huuhtelevat tupakan karvouden pois kurkuistaan paksulla ja juovuttavalla punaisella. Se tulee heidän luokseen ikäänkuin kerjäten, — ja mikä koira! Selkä koukussa kuin luokki! Kipeä elukka, takapuoli ja lanteet vapisten, — hiipien ja kiskoen perässään hervottomia takaraajojaan. Kuin vaivainen, halvattu kerjäläinen, — likainen ja kapinen ja takkui-nen Parisin koira. Se näyttää olleen aikoinaan valkea, jokin vinttikoiran sekasikiö, nyt se on, minkä värinen.

Se uikuttaa silmät rähmäisinä ja punaisina, se kurottaa kaulaansa ja ulvaisee tuskasta, se seisattuu tullessaan vähän väliä kuin pitelemään kipeitä lantioitaan, — häntä pystyssä. Saastainen, taudin kiduttama, löyhkäävä koira!

Missäpä olisi se juoma, se jumalain nektari, joka maistuisi, kun moinen koira tutisee ääressä! Ja runoilijaa, keskellä hänen humalakorskeuttaan, yököttää, suututtaa, häntä vimmastuttaa epätoivoisesti. Hän potkaisee koiraa, ja elukka ulvah-taa ja ponnistelee pakoon etujaloillaan takaruumistaan perässään raahaten. No nyt siitä pääsi!

Mutta samassa, — mitä autuutta viini kykeneekään antamaan, niin samalla voi se näyttää helvetin kuvia! Mitä raivohullun tunteita se voi herättää. Sillä juopuneen, punanenäisen runoilijan silmät, — »Rungottoman Tammen» krouvissa, Montmartren sokkeloissa, — hänen silmänsä synkenevät nyt, — hän vaikenee heti ja tuijottaa, — näkee luultavasti jotakin. Ja hänen herkäät huulensa alkavat tutista, — ah sitä viinin ilveilyä, noituutta, sen kataluutta! Hänen silmiinsä tulevat kyöneleet, — oi tätä viinin kauneutta! Totisesti voi viini tehdä hyväksi ja olla valistaja!

Runoilijasta tuntuu nyt kuin häntä itseään olisi potkaistu ja lyöty, — ja jokaista ihmistähän lyödään, vaikkeivät he juuri siitä parane eivätkä tule sellaisiksi, jotka eivät itse lyö. Hänen sydämensä on ollut kai elämästä sairas, nyt on hänen omatuntonsa haavoitettu, se on kipeä, — ehkä on

ollut kauan kipeä. Ehkä hän ei ole voinut oppia olemaan lyömättä.

»Löin — tuota raukkaa», hän sanoo, »potkaisin. Mitenkä se voivotti kivusta. Potkaista vaivaista kipeihin lantioihin —!»

Mitä hän näkee sielussaan? Mikä helvetti siellä myllyää, koska hän kiristää hampaitansa, koska hän haroo tuuheaa tukkaansa, ja hänen silmänsä ammottavat.

Mitä me olemme täällä maailmassa, ihmiset? hän ajattelee. Mitä olemme toiveinemme, tarmoinemme, nuorin voimin?

Suuressa kaupungissa, ahtaassa maailmassa me kuhisemme, vilisemme, ryntäämme. Mitä me ryntäämme? Nälkämme tähden pohjaltakin, — sen tyydyttämisen ilosta me laulamme, ulvomme, sen vaikeutta me vikisemme, uikutamme, huudamme. Sen tähden me hiivimme, nuuskimme, sen tähden mietimme, aatteilemme, innostumme, siksi kilpailemme, tappelemme, rähisemme, — tempoen toiselta riistaa. Niin vilisee väkeä laidattomissa, suruisissa kaupungin sokkeloissa. Selasta on ahtaassa maailmassa, — joka lienee keran yhtä ainoaa kylää ja kaupunkia, yhä ahtaampaa: kilpajuoksua yhdellä ainoalla kadulla ja turulla. —

Koiria juoksee kaduilla niinkuin tuo, avuttomia, likaisia juoksukoiria, arkoja ja äkäisiä, tuhmia raukkoja ja joitakuita viisaita petoja, — isoja ja pieniä. Vain koiria, — mitä niistä, sinä

ihminen! Mutta ihmiset, — he ovat paljon kummempia? Mikä välkkää tai kuultaa eläimen silmistä paitsi nälkää, — eläimen, joka hyppelee kevätkiimassa? Koiran, joka juoksee siinä aina? Viettinsä vallassa nuo hullut, koirat, sikiävät, ajatuksetta, luonnon pakosta, sikiintyvät turun loassa, nuo kulkukoirat, toistensa laumaa lisäämään, toisiaan puremaan, tappelemaan, ulvomaan ja liehumaan voiton vimmassa. Sellaiset — elukat!

Jaa, maailma on ahdas, — kerran se lienee yksi ainoa kaupunki, muurahaispesä, — koskapa siitä ihmisten tapella täytyy. Ja kuitenkin ihminen *ajattelee* ja hänellä on »aate», suurin tyhmyytensä, hedelmällisyys, lisätä tungosta, — ah noita tyhmiä koiria. Tungosta, joka merkitsee nälkää, joka on sairautta, vääristymistä, epäsuhtaisuutta.

»Kas tuollaisia ihmisiä kuin nuo kerjäläiset kadulla: leuka pitkä ja pysty, silmissä mataluus ja ajatuksettomuus! Kas tuota toista: laihaa, otsatonta luurankoa. Kas rampaa, sielu-raajarikkoa, joka juoksee suurkaupungin kadulla.»

Voi sitä, joka sen merkillisen ajatuksen saa; sen sielua synkistävät vampyyri-siivet, sen aivoissa kiehuu Baudelairin vihreä absintti-hulluus, — ihmisjärjen halveksunta.

»Meitä ihmisiä», lisää runoilija, »kuta enemmän meitä yli niin sanoakseni hellaalaisen määrän tulee, sitä vaivaisemmiksi joudumme, sitä vähem-

män on kullakin osaa, sitä kavalammiksi ja tylymmiksi, tyhmemmiksi tulemme, — kauneuden silmissä, — kuin elukat. Voi sitä, joka sen näkee, — ja potkaisee koiraa. Koiraa, joka juoksee näliissään ja kiimassaan.

Mitä ovat nuo juoksukoirat kadulla? Mitä he tietävät, — sen ainoastaan, että tuntevat, kun heihin jokin koskee, kun heitä isketään, siksi että heillä on jokin vaiva, suuri vaiva: he haluavat syödä ja sikiintyä.

Ihmisiä, ah, me olemme muka ihmisiä! Joita eroittaa muista elävistä se, että meillä on järki. Järki? Jolla emme lopultakaan taida mitään. Et-simme kuin sokeat onnea, nerollamme ja voimallamme. Sattuma, pieni oikku, naurettava tilapäisyys, tauti, innostus, haave, voi meidät tuhota, tehdä sairaksi, hulluiksi, rammoiksi, — nuorista ja viisaista. Lyödä meidät kuin kaupunginkorttelin koiravouti iskee koukkunsa isännättömän koiran kylkeen. Tahi niinkuin kujeileva poika huvikseen hosaisee piiskallaan varomatonta penikkaa. Tappaa meidät oikulla, josta emme ymmärrä muuta kuin että se tuo tuskaa. Me — viisaat, ihmiset.

Järkemme, — eikö eläin liene onnellisempi siksi, ettei hänellä liene järkeä onnettomuuttaan ajatella? Mutta ihminen on onneton aina . . .»

Jotain samallaista kuin tuo nuorukainen Montmartren iloisten tulten loimutessa lienee S. Francesco kerran tuntenut, kun hän auringon nous-

nessa ohjasi auraa vaolla ja lauloi härkien sierainten huurutessa eläinten laulun. Jotain samallaista nöyryyttä ja armeliaisuuden kaipausta, — mutta tässä laulussa ei ollut Francescon iloa.

»Haha», nauraa runoilija, »ihmisiä me ollaan. — — Mutta kuka ties, jos onkin meitä ylempänä, — voisihan olettaa, kuvitella, — joitakin sellaisia olentoja kuin me olemme koirille. Näkymättömissä, ehkä miljaardejakin. Sanokaammepa heitä vaikka jumaliksi tai ihmistä ylemmiksi, — kuten koira kai kutsuisi meitä, jos niin paljon voisi ajatella, ylikoiriksi. Hahaa, — *olettakaamme*, että on meitä onnekkaampia, jotka pitävät meitä koirinaan. Tuollaisia taivaan koiravouteja, tai metsästäjiä tai isäntiä, — tahi vain vierailia koirilla huvittelevia, rasavillejä. Salliman olentoja, joille me olemme koiria, — joille me olemme samaa kuin koirat ihmisille. Olemme jumalten koiria, — emmehän tiedä, mitä olemme, miksi oikeastaan innostumme muun kuin nälän tähden, mitä haluamme, mihin joudumme. He tietävät, meidän isäntämme: *he metsästävät* meillä, he ajattavat meillä petojaan ja sukuamme, — he antavat meille ruokaa, jos olemme hyviä talonvahteja, — he pieksävät meitä syystä, jota tuskin ymmärrämme, sillä nälässä ja himossa me rikoimme, — he potkivat meitä. Jotakuta makuuttavat ehkä helmassaan. He saattavat hymyillä meille, koirilensa.»

»Anna jo olla!» huudahtaa nuori maalari, joka

on kuunnellut hymyillen toisen juttua ja katsellut häntä tutkivasti. Mutta toinen jatkaa:

»Tuo koira, jolla ei ole älyä, joka ei kai tiedä, miksi häntä on jossakin lyöty niin, etteivät takajalat nyt häntä juoksuta, — jonka joku usutti tappeluun, mihin hän ei pystynyt, tai nälkä siihen ajoi; tuo, jolla on tauti, josta se ei tiedä enempää kuin me järkemme heikkoudesta, mutta tuntee tuskan, — tuo koira, hahaa, meidän ihmisten rinnalla . . .»

»Äsh, anna nyt jo olla!» huutaa toinen jo kii-vaasti ja punastuen, niinkuin olisi arkaan paikkaan kosketettu. »Anna olla. Koira! Vaivainen, saatana! Se on vain elämän laki: että joka on heikko, sitä potkaistaan, sen on heikkona hävittävä. Se on elämän *oikeus*!»

Hän vaikenee hetkisen, mutta jatkaa sitten kauhistuneena, sillä hänen humalaisiin aivoihinsa on jo tarttunut toisen mielikuva ihmis-koirista ja heidän isännistään, jumalista tai sallimasta: »Vai kujeiletko sinä?»

Silloin naurahtaa runoilija toisen ärtymykselle, hänen synkkä tuulensa haihtuu, sillä se siirtyy ja hajoaa toiseen, ja hän vastaa:

»No — se oli vain Goyaa, jota kuten tiedät, olen viime aikoina katsellut . . . kippis.»

Ja niin he siirtyivät puhumaan jälleen taiteesta, kauneudesta, — varrasvalkean punaisessa hulmussa, »Rungottoman Tammen» vinokulmaisessa brasseriassa, Montmartren kukkulan ku-

peella, jonka juurella leviää auttamaton, riemuava jättiläiskaupunki ja jonka huipulla kuumottaa valkea temppeli Sacré Cœur, itämaisine, kömpelöine kupoleineen. Sen prameudessa ja varmuudessa piilee epäilyttävä koiruus, sen itsevaltiaassa ylpeydessä ulkokultaisuus, joka pettää antamalla onnettomille pelkkiä haaveita.

Mutta kun päivä joskus talvella paistaa, silloin hohtaa sekin kauniilta, — varsinkin kaukaa katsoen; — se hohtaa peninkulmien päähän Parisista, tuo korkea ja valkea temppeli, kuin hieno pitsi, — pilvenpatsas autereessa.

Paradokseja Mammonasta.

Kauas se paistaa, tuo jumalankuva, joka on puhtaasta kullasta valettu ja taottu.

Tuhansien mielikuvissa kimaltaa se kuin voitonjumalattaren kultaiset siivet, — vaakalinnun siivet: joka sulka häikäisten.

Miljoonain unelmissa ylenee hän kuin se jättiläiskuva, jonka Daniel näki unessa. Se on kuin Neeron kultainen patsas, joka kohotti muinoin taivasta kohti diadeemi-otsaansa verisen amfi-teatterin sisällä.

Sellainen hän on, jonka edessä — ken pitää muita jumalia?

Miksi valavat kansat pienemmät jumalansa kultaan, koristavat ne kullalla, ja säihkyvillä jalokivillä, — joiden arvo on kultaa? Miksi on Kiinan jumalien selkänojana kultainen säteikkö, miksi on Buddha kullattu, miksi Neitsyt Maarialla moninkertaiset kultavaipat yllä, miksi Kristuksen risti ulkoa kullataan? Metsäläinenkin vuolee uhrinansa lähteihin kultaa. Siten käännytään ylijumalan puoleen, — pienet jumalat merkitään hänen värillänsä kuin hänen satureikseen, — kullalla, kuten ritarit puetaan kuninkaansa sota-asuilla. Sillä häntä kaikkien jumalten nimessä ylinnä ja syvinnä toivotaan, ylijumalaa, Mammonaa.

Monilla hetkillä tuntuu se minusta olevan kaikki kaikessa. Se on vapaus, se on kauneus, terveys, aatteet ja taiteiden kukoistus ja elämän nautinto.

Kuinka monet ovat hetkellä, jolloin Mammona on ollut heille suosiollinen ja karistanut heidän ylleen hiukankin kultatomua, virittäneet hänelle riemukkaimman ylistysvirren: kirkkaan ja pulpahtelevan kuin leivon kevätlaulu sinisessä ilmassa auringon alla, — joka on säihkyvän kultarahan muotoinen.

Kaunis on se jumala voittajalle, sille, jolle se on ollut armollinen, jota se on omana lapsenansa rakastanut!

Mitä on elämä, ellei kultaa — jota ilman ei mitään ole?

Sielujen kauneimmat haaveet, ihmeellisimmät keksinnöt eivät sen avutta toteudu.

Koskaan ei ole kaikkein suurin, enimmäin inhimillistä nautintoa antava taide syntynyt kuin ruhtinaiden hoveissa, sen jumalan avulla. Koskaan eivät taiteen kultaiset hedelmät ole kypsyneet kuin hitaasti, itseään varten ja hyödyttömänä, — kullan avulla.

Mitä voivat puhdas ja korkea ihmisyyys ja kunto ja järki, — ellei niiden takana seiso sankari, jonka ase on taottu kirkkaimmasta metallista, kullasta?

Missä kullan alueelle pääset, siellä olet rauhoitettu. Kuka tohtii sanoa sinulle silloin muuta kuin että olet kuntoa ja hyvyyttä ja viisautta loistava? Niin todistaa sinusta jumalasi, kulta.

Vain kullalla on ääni, joka helähtää kyllin kirkkaasti ja kovasti, että muut äänet heikoiksi hämentyvät.

Miksi kihlatut sitoutuvat toinen toisiinsa kultaisilla renkailla, kullasta valetuilla kahleilla, — se tunne on siis kullan heiastetta? Mitä on rakkaus, ellei rakastetulle puhu kodista, toiveista, — kullasta? Toivottomuutta. Ja jos rakkaus siinäkin »elää» ja rakastavat kuolevat, — niin onko kuolema enää rakkautta, — kuolema, joka ei ole mitään.

Kultaa etsii neitsyt etsiessään voimakasta sulhoa, — hänen sydämensä on kultainen. Kultaisiin miehen sydämiin kiintyy naisen rakkaus neit-

seestä tylsään ja armoa kerjäävään katunaiseen saakka.

Kullan väri on keltainen kuin mandariinin silkipuku. Mutta epätoivo: mustaksi sitä aina sanotaan, — ja se väri ei ole kullan.

Voi impeä, joka onnea, — kotia: kultaa, — tavoittelematta antautuu rakastetulleen! Häntä sanotaan portoksi, — sillä hän on tehnyt sen *pelkästään* rakkaudesta, ei onnen aikeissa ja kullasta.

Äitiys ja isyys, mitä se on kuin oman tulevan turvallisuuden toivetta, kultaa? Milloin tahtoisi emo tyttärensä onnettomalle, kullattomalle, miehelle? Isät haluavat poikia itsellensä kultaisiksi sauvoiksi, kun he itse vanhenevat.

Mitä tavoittavat kaikki maiset aatteet, työ, pyrkimykset ja uhraukset? Onnettomat ehkä sanovat etsivänsä totuutta, ainoastaan totuutta, — sillä paha on näyttää voimattomuuttaan. Se tunnustus, ettei jotain tahtomaansa jaksanut saada, onhan se panssarissa rako, johon toinen heti iskee keihäänsä. Tulee siis sanoa etsineensä totuutta, vaikka taistelikin onnestansa, joka on kultaa.

Sillä kultapanssarissaan on kukin kirkas ja hymyilevä ja rauhallinen.

Mitä ovat puolueet ja heidän aatteensa ja innostuksensa? Kunniaa ne tavoittelevat, — joka on valtaa. Ja valta on maita ja meriä, — ja kultaa.

Mitä ovat yhteiskuntain sisäiset taistelut, aate-

listen, pappien, hiilenkaivajain? Leipään pyrkimistä, — kullan kokoamista. Niin kauan kuin aurinko palaa, niin kauan kuin taivas vihmoo sadetta, on viljakin keltaista ja kullan väristä.

Kulta on kauneutta. Miksi ovat rikkaiden ja kukoistavien maiden lapset kauniita? Elämän leikki, nautinto, joka on kultaa, on heidät kaunistanut. Niinpä ovat ylimysluokat tulleet kullon suosioista kauniimmiksi kuin työn runtelema alhaiso.

Kulta on veljeys; jolla on olutta, sillä on ystäviä.

Ja sanopa, kulta, mikä on isänmaa? Se paikka, jossa viihtyy parhaiten, — koska siellä on mukavin tulla toimeen. Koska siellä tulee kultaa vähimmällä vaivalla.

Mitä kansallisuudet? Laumoja, joiden kunkin jäsenet ovat nähneet edullisimmaksi pyrkiä yhteisvoimin varallisuuteen, kultaan. Ne aatteilevat ja houkuttelevat jäseniään kilpailemaan toisten kansain kanssa ja anastamaan toisten kansain hyveitä, voimaa, onnea, — kultaa.

Miksi tunkeutuu kansa, sivistynyt tai sivistymätön, toisen maahan? Se huutaa tekevänsä kansallista tehtävänsä, hankkivansa alaa omin-takeiselle kulttuurilleen. Mutta miksi tuo hän sinne Jumalansa ja painettinsa?

Koskaan ei kulttuurin levittäjä ryntää hietaaavikoille, ellei hän toivo löytävänsä hiedan alta kultaa ja usko erämaan takana olevan kosteik-

koja. Koskaan hän ei ehdoin tahdoin kostuta verellään auttamatonta karua kalliota, vaan uhraa henkensä saadakseen louhia kivistä kultaa.

Suuret kansat sulattavat sillä itseensä pienemmät, että ovat väeltään lukuisimmat, voimakkaammat, rikkaammat, etevämmät, sillä, että niillä on lopultakin enemmän kultaa.

Kultavyöt ja kultavirrat kiertävät maapallon ympärillä, ja ne virrat leviävät ja lainehtivat ja kultaavat maanpalloa, — suuret niistä vetävät puoleensa pieniä ja sulattavat ne itseensä. — Ja kerran suurimmatkin sulavat toisiinsa, yhdeksi kultapinnaksi. Silloin on maailmassa yksi kansallisuus, tuo miljoonien haaveksima. Silloin on ahdas maapallomme yhdessä suhteessa täydellinen: se on kulta-keränen, valtaomena Mammonan ruhtinaan kädessä.

Satoja, tuhansia alajumalia on Mammonalla, — ja lukemattomia nimiä: kansa, kansallisuus, sivistys, valistus, taide, onni, veljeys, rauha, miehuus, tiede, terveys, kunnia, vihreät laakerit, huikaiseva totuus, kansanvalta, ihmiskunnan tehtävät, filosofia. Yhteensä ne muodostavat kuitenkin sen kaipuun, onnen kaipuun, — jonka nimeä ei tavallisesti mainita.

Sillä suurimmalla jumalalla on satoja nimiä kuin juutalaisten Jahvella, mutta yhtä ja tosinta nimeä ei lausuta, — niin pyhä ja peljättävä on se jumala. »Ei sinun pidä turhaan lausuman», — sillä ainoan valheettoman tunnustaminen voisi mys-

tillisesti repiä reiän panssariksi, jota taistelussa käyttät.

Sen olemuksen voi ilmaista myöskin täten: herkkuja ja hedelmiä, pehmeitä vuoteita, ihania näköaloja, rauhallista työtä, rakkautta, taiteen nautintoa, — kaikkea. —

— Ja kuitenkin, kulta, kaikki antava, jonka tuhansia nimiä miljoonat sekasortoisessa kuorossa huutavat, ryömien toistensa ruumiilla, sinä kaikkein ylimmäinen, jonka eteen miljoonain rukoukset nousevat kuin hirvittävän hekatombin sauhu, musta ja veripunertava ja paksu ja äitelä, kuitenkin: sinunko pappisi olisin?

Sinä, — kultainen aina kultaisesta vasikasta dollariin saakka!

Sinä, joka olet Brahma, jonka surma-vaunujen alle miljoonat ruhjoutuvat!

Sinä, Molok, jonka syli hehkuu punaisena ja kiehtoo äitejä siihen lapsensa heittämään.

Julmilla aseilla on laulu leikattu sydämestäni, — nakatakseni sen kasvoillesi, sinä verenimijä, korkein jumala. Sillä lukemattomat kerrot olen halunnut laulaa sinulle hymnin oman sydämeni helpoitukseksi, silloin, kun sinä olet riistänyt kaiken minulta, sinä itsevaltiass herra. Laulaa aivojeni kevennykseksi, joihin kaiken raukkouden näyt nousevat kuin raivohulluus, — raukkouden ja heikkouden, jotka sinun epäsuosiosi ja suosiosi luovat.

Laulun, joka kajahtaa kuin *kirous*, — niinkuin

Baalin papit muinoin viileskelivät itseään veitsillä, kun jumala ei heitä kuullut.

Mutta sinun epäsuosiosi teki minut voimattomaksi ja turti sydämeni ja mykisti suuni. Itsesi ylistyksestäkin, sinä aikamme ja kaikkien aikain Baal! Sinun suosioistasi riippuu sekin, miten paljon sinua kirotaan.

Niin, kun sinä tahdot, jää kaikkein synkin ja katkerin ja totisinkin iäksi tekemättä. Sytyttämättä polttouhri, jonka tulisi kohota sieraimiisi kuin satojen kärvennettyjen sydänten äitelä ja imelä ja katkera savu!

Mutta — se on Mammonan tahto, ettei hänen nimeään kenkään saa koko sen kauheudessa lausua. Se on sen Jahven jumalallinen salaisuus.

Tuon kaikkeuden valtavoin, jonka avulla tuhannet ja miljoonat eivät ole voineet tehdä mitään hyvää. Kuin kahleet käsissä ja jaloissa ovat he viruneet köyhyyydessään. Kalpeina ovat he kituneet pimeydessä, sen kaikkivoivan vihan alla.

Miten se jumala solvaa ja sortaa ja vääristää! Se kapuloi totuuden sanoja lausuvan suun, se lamauttaa tahdot, tuo kiduttaja, jonka leikkiriistaa me olemme.

Se kauneuden ehto ja kauneuden kukistaja! Pohjimmainen olevainen, joka panee suuremman kansan kiskomaan kielenkin heikomman suusta, jos voi siten tulla lähemmäksi Sinua, kulta! Joka teet olojen köyhyydellä lumisten maiden asukkaat

rumiksi ja tihrusilmiksi, — heikkoälyisiksi kuin jäisen tulimaan lapsetkin.

Köyhyys ja rumuus kulkevat käsitysten. Tai seljätysten: toinen on rampa, toinen aistiviallinen, köyhyys kantaa kehittymättömyyttä ja pienuutta. Ja kuitenkin ne toisiansa sadattelevat kuin kurjat ja kerjäläiset ainakin, vaikka ovat toistensa apuun kytketyt. Ja ne huutavat pelastustansa, metallia, jota ei koi syö eikä ruoste raiskaa.

Miten moni lienee huoannut: »Jos vanhemmilani olisi ollut kultaa, olisivat he valinneet kauniin, voimakkaan isän ja äidin minulle. Niin en olisi nyt ruma ja heikko, vaan sopusuhtainen. Minkä ajatusten kirkkaudenkin olet minulta riistänyt, Mammona! Miten jo äitini kohdussa teit minut rumaksi, sielulta pieneksi, ja eloni alusta alkoi katkeruus ja pienentyminen edelleen. Rautapyörillä on minua ruhjottu, ja ne haavat eivät koskaan parane. Yksinäiseksi ja surevaksi ja aprikoivaksi tulee köyhä.»

Miten monen sinä hirviö, Mammona, epäsuosiollasi seisautat hänen kauniimpain kaipuidensa tiellä! Sinä imet kuin iili voiman selkä-ytimistä ja tylsistät silmät ja heikonnat aivot. Sinä kuristat kurkusta ja sinä raiskaat, sinä lasten saastuttaja, Astarte! Sinä, joka panet jalot kynät ylistämään typerää ja taivas-taikauskoista, itsekästä, ja kohtelemaan hartaudella älytöntä ja heikkoa! Sinä, joka teet yksinäiset ja korkeat niin harvoiksi. Sinä olet toive, jonka tähden ihmiset haluavat

toistensa seuraa; missä kaikki toivo loppuu, siinä loppuu veljeys, rakkaus, ja sijaan tulee kuolema — joka ei ole mitään.

Sinun puutteesi, kulta, on mykkyys, kaikkien suurin kärsimys: sanaton tuska. Sinun helinäsi vaimentaa muut äänet, kuin riemuitsevat soittimet tukahduttavat taistelussa kaatuvien voivotukset.

Sinä, ihmisten auttamaton luonteen pohja, sinä, totisin valta, joka saatat heidät palvelemaan jopa itseäsi, sinä rietas, järjetön, sokea ja kiduttava! . . .

Sinuako ylistäisin, vaikka pappisi olen, sinä Baal, vaunuilla rusementa Brahma, ulkokullattu risti, kullattu Maariankuva, jolle tämäkin kärvennetty sydän huutaa samoin kuin miljoonien sydämet!

Koettaa huutaa ylistykseksi herjausta, vaikka suukapulasi tukkii kurkkuni, herjausta, joka voi saattaa kuulijat epätoivoon ja vihaan: että maailman väkevin olisi muka kultaa. Että kaikki, mikä elää, on sitä, esiintyen tuhansilla nimillä. Mutta kaikkikäsitteävää nimeä ei saa mainita, sillä se Jahve vaatii: ei sinun pidä lausuman!

Ei sinun pidä lausuman, sinun, joka rukoilet kirouksella, samoin kuin miljoonat muut, kidutetuin sydämin ja taivaalle kurotetuin käsin, tuota ylimmäistä, jonka metallilla Buddhat ja ristit merkitään, tuota kaikki synnyttävää ja kehittäväää ja tappavaa, jonka nimi on Mammona, itsekkyyys.

Läpi matkasin Parisin ...

Oli sieluni uupunut, oli aivoni tyrttyneet.

Talvinen päivä oli ollut harmaa, tiHKUSade harsonnut boulevardien jylhiä onkaloita, — peninkulmaisten katujen, joiden päästä tornit kuumottivat usvasta kuin erämaan takaa. Seine vieräi rasakaana ja kellertävänä, — ei turkoosin värisenä kuin aurinkoisina päivinä.

Ihmekö, jos sellaisten päivien iltoina huu-dahtaa: Oi olematon, anna minulle, jos siihen pys-tyt, jotakin, jota en epäile, en muissa enkä itses-säni!

Ja niin lähtee illalla kulkemaan. Niin matkasin

läpi kaupungin, — oli sieluni uupunut, oli aivon tyrtyneet.

Boulevardilla seisoivat lehmukset, tuossa ensimmäinen, — alastomana ja ruskeana, joku lehti oksassa hiljaa värähtäen. Se seisoi sumussa, kuin uneksuen, — hämäränä varjokuvana, kuin olisi ollut vain sakeampaa sumua. Se seisoi kuin itse uni, — keskellä harmaata maailmaa.

Ja sitten toinen lehmus: se alkaa kuultaa sakeasta usvasta, nyt sen jo eroittaa, — sekin seisoo kuin unessa, jäykin oksin ja värähtävin lehdin . . .

On sunnuntai, ja väki kulkee hiljaa ja rauhassa — kerrankin! Kerrankin, touhuavassa maailmassa. Ja kulkiessaan he tuijottavat kauas usviin, rauhallisoin silmin. Kerrankin.

Niin haluan tuntemattomille paikoille minäkin, kuljen tunneleissa, joissa junat kiitävät ja jyrisevät, mutta niiden jyrinä ja kiito tuntuu ikäänkuin rauhalliselta, sillä väki istuu vaunuissa sunnuntai- sessa levossa ja väsyneen näköisenä. Ohitse kiitävät signaalitulet ja vaunujen valo heiastuu valkeista tunnelien kaakeliseinistä. Ja yhä oudompina, kauliimpina aukeavat maanalaisen tien holvit, mustina ja tuli-kiiluisina, — ja väkeä lähtee ja tulee rauhallisina ja raukeina, sunnuntaina, kerrankin.

Ja katso, kun nousen jälleen oudossa kaupungin osassa, — maankamaralle, — niin: lumihiteita lentelee! Kuin valkea kuolinvaippa, — koko touhuisen elämän paareille, — sillä kuollut on kiivas touhu, kerrankin.

Pian verhoaa lumi katot valkealla, — mutta väen posket alkavat punertaa viileyttä ja silmiin syttyy vilun kirkkaus.

Ja kuulkaas: minun mielestäni boulevardin lehmus raikkaan lumen tullessa ikäänkuin onnesta värähti, — tuo uneksija, jonka kesä oli kuollut, mutta joka ei ollut saanut vielä talven rauhaa . . .

Ja tulet syttyivät salaperäisille kaduille, singottaen kirkkaita säteitä läpi lumisateen harson. — Vanhassa korttelissa, jossa vinojen talojen katot pian ovat valkeat.

Ja krouvista, kellarikerroksesta, — sieltä kumisee intohimoinen ja raskasmielinen kontrabasso, siellä laulaa heleä ja toivorikas altto, — sinne minä aionkin. Minä painun sinne. Siellä on lämmintä, siellä on väkeä, — siellä istuu joukkoa kuin maaseudun krouvissa, — keskellä suurta kaupunkia.

Siellä minä sain jälleen, mitä olin kaivannut.

Sillä siellä nousi lavalle ensin nuori poika: laiha hän oli ja kalpea ja rinta kuopalla. Hänen ihonsa oli kuin tuhka ja äänensä särähtävä ja yskäinen. Mutta hän lauloi humalasta, — viinistä ja muusta juovuttavasta. Ja kun hän sai pikarin virkistystä, niin hän voimistui, — hänen silmänsä alkoivat loistaa leikillisinä ja hänen äänensä selveni, ja hän innostui. Pian taputti väki hänelle hurjasti käsiään ja lauloi mukana, maljat kädessä, kun hän haltioituneena tulisti heitä laulullaan, — laululla viinistä, juopumuksesta.

Hänen jälkeensä nousi maalaamattomalle lavalle keski-ikäinen madame, — hänen tomuinen pukunsa oli violetin värinen, ja hänen vyötärönsä oli kuin säkki. Mutta hän oli väen tuttu lemmikki, se läiskytti käsiään, kun madame kiipesi esiintymään ja se huusi hänen nimeänsä. Hänenkin poskensa alkoivat hehkua, ja kujeilevasti ja älykkäästi ja kokeneesti hän lauloi lemmestä, — nuoren tytön keralla, jonka huulet olivat vielä luonnostaan punaiset ja silmänluonti arasteleva ja povi kaino ja kiivaasti hengittävä.

Ja sitten esiintyi vanha mies, yllä kulunut sortuutti, toinen jalka ontuva. Hänen tukkansa oli hurrillaan ja musta parta riippui sekaisena. Hänen mustat silmänsä kuulsivat surumielisinä, mutta niihinkin tuli loiste, kun laulu jatkui, — omituinen laulu elon matkamiehistä, — matkoista aina Pohjan tuntureilta Calcuttaan, — vaihtelusta.

Siellä oli lämmintä, siellä oli viuluja ja juopumusta. Siellä lauloivat nuo kolme laulajaa, jotka kaikki olivat kärsiviä ja kuihtuneita, iloiten he lauloivat hetken illusioneista. Yksi ontuva, toinen vanhahtava, kolmas sairas, — mutta kaikkien heidän silmänsä loistivat leikillisesti — hetkisen.

Mitä on kaikki pysyvä ja tuttu ja koettu?

Ei, he lauloivat vaudevillensä vaihtelusta, hetkestä, unohduksesta, kuolemastakin, — kullusta kohti ennen näkemättömiä ilman ääriä. Lauloivat lemmestä, lauloivat matkoista, lauloivat humalasta, joka sielun ruskottaa . . .

Talviyönä, kun krouvin ovi sulkeutui jälkeeni ja ilma huurusi ovella, oli kaupunki lumen kääri-liinoissa. Lumisateesta kiiluivat lyhdyt kuin arolta tai ulapalta.

Tuossa häämötti lehmus, jonka oksiin lumi oli tarttunut, häämötti kuin unelma, kuin ollen vain sakeampaa usvaa, sitten ilmestyi toinen valkea lehmus, sitten uusia, — uusia. Mutta sydämeni jälleen riemuisesti löi.

Madame Maquerelle.

Madame Maquerelle istuu baarissaan, Bar d'Aboukirissä, välkkyvän ja sinkillä peitetyn tiskinsä takana, joka ympäröi häntä kuin hevosenkenkä. Bar d'Aboukir, se on jossakin katusokkeloiden aarniossa Seinen pohjoispuolella, — peileineen, joista tulet heiastuvat ihmeellisenä fantas-magoriana.

Madame Maquerelle, hän on kuin hevonen, kuin nuori ja vetreä tamma, — niin hän istuu tai kulkee keinahdellen pitkin tiskinsä rintamaa, kaadellen laseihin myrkkyä, punaisia tai vihreitä juomia, hän, pompöösi ja komea baarin emäntä.

Niin, hän on tosiaan kuin hevonen, kuin nuori ja voimakas tamma. Ei, hän on meijeri, sillä korkeina kohoavat hänen rintansa. Äärettömiin monistuvat peileissä hyllyt ja niillä kirjavat putelit; näyttää kuin siellä olisi miljoonia pulloja, samallaisina sarjoina toistuen. Siellä on muhkean makuista mustaa olutta ja kitkerää vaaleaa. Siellä on paloviinaa, väritöntä kuin kirkas lähde, kumina-viinaa, valkeaa ja sakeanlaista, joka heilahtaa nopeasti päähän; tummanpunaista quinquinaa, jolla on ruskosokerin ja siirapin sivumaku, noissa sievissä, sipuli-kaulaisissa pulloissa; — Danzigin viinaa, haalistuneen-kellertävää elämänvettä neliskulmaisissa pulloissa, joiden nurkat säkenöivät peileissä kuin prisma. Siellä on rauhoittava vermut, siellä kuultaa grenadinen haalea oranssipuna, siellä houkuttelee paksu cordiale medoc, sydämenvahvistustippa, joka lohduttaa kipakasti. Siellä on sokerinhajuista, imelää ja tiilenpunertavaa madeiraa, noilla peiliseinäin hyllyillä. Siellä on paksua, ruskeaa ja täyttävää malagaa, siellä komeilevat tummat likööripotut paksuine lakkoineen, kaulakääreineen ja rakkosuineen. Siellä kutsuu lämmittävä bourgogne, ihmisen juoma, joka nostaa paatokseen ja lämmittää hermot, siellä kiiluu hyllyllään lasisilmä-käärme, absintti, joka ilmaisee kauas myrkyllisyytensä vihreällä, samealla värillä, levittäen aina ovelle anisin löyhkää. Siellä on, — niin, siellä on vaikka mitä, melkeinpä kaikkea, mitä ihminen on keittänyt

ja keksinyt unhottaakseen. Ja siellä on madame Maquerelle.

Hän on jättiläiskokoinen tunturikyyhkynen, rinnat noin kohoillen, untuva-booa kaulassa. Hän on panssarilaiva: kupeet vankasti korseteilla raudoitetut. Hän on kuin teekeittiö, tiukasti vaskeen valettu. Hän on kaksi valtavata pylvästä, jotka pitävät yllä komeaa pyhättöä, laajaa perää. Hän on mantaalin tila, seitsemän-leivän uuni. — Niin, hän on masina, madame Maquerelle. Hevonen, vankka tamma.

Hänen tukkansa on musta, se välkkyä kuin korpin sulka, jopa vivahtelee vihreälle kuin harakan sulka. Runsas tukka, — ainoallakaan hevosella ei olisi niin runsasta harjaa, jos sen levittäisi, sinimustia jouhia, jotka on sievästi kääritty viidelle paksulle palmikolle madame Maquerellen pään ympärille, kuin kruunuksi.

Hänen leukansa on paksu, nenä klassillinen ja suuri ja silmät pienet ja loistavat. Niin hän istuu siellä ja pitää kirjaa, koukerrellen numeroita sormin, jotka ovat lastatut sormuksilla, lasihelyillä. Niin hän kävelee ja kaatelee laseihin, astelee rinnat koholla kuin tunturikyyhkynen, kuin kalkkuna, jos häntä voisi uroskalkkunaan verrata. Hän on komea ja kaunis helmifasaani, — hän on mainio.

Illan hämärtyessä ja tuhansien vilkkuvain tulten syttyessä käy siellä varsinkin väkeä, Bar d'Aboukirissä, katusokkeloiden keskustassa, baa-

rissa, jossa piano soi ja joku viulukin vinkuu. Siellä on vilinää, hurinaa, siellä lasiovet paukkuvat, sinne yksi tulee, toinen lähtee. Ja kun joku tulee, niin kohoaa madame istuimeltaan pulpettinsa äärestä, hänen rintansa nousevat taivasta kohti rautakorsettia pullistaen. Hän astelee niin, että pehmoiset, pyöreät korvalehdet, jotka ovat koristetut kiiltävillä, valkeilla helmillä, keikahtelevat, hän kysyy, mitä halutaan, tai hän kumartuu tiskin yli ja puhelee tutun kanssa sormet ristissä ja hiljaisesti nauraen ja maalatut posket oikeaakin vertä hohtaen.

Siellä käy kaikellaista väkeä, kunniallisia ja kunniattomia, herroja, työväkeä, cocotteja, grisettejä. Siellä käy punakoita ja paksuja katu naisia, jotka pyytävät omenan tai oranssin ja puraisevat, hotkaisevat hedelmän kuin sudet. Siellä käy souvareita, autokuskeja, muurareita, maalareita. Sinne sattuu tulemaan sikariaan sytyttämään joku hieno snobbi, tupsukenkineen, leveine liepeineen.

Ah, madame Maquerelle hän on hyvä tyyppi, komea, hänen reitensä ovat kuin kirkon pylväät.

Siellä käy kotimaalaisia, ulkolaisia, siellä istuu taiteilijoita ja saksalaisia turisteja polvihousuissa. Siellä käy nuoria tyttöjä Egyptin haikaran valkeissa kynkkähöyhenissä, imaisten suurten hattujensa varjossa väkevää quinquinaa. Sinne tulee vanhoja naakkoja, sellaisia, että heillä on enää jäljellä vain toinen kiiluva silmä; heille kaataa madame

valkeaa ja huokeaa ja ilahuttavaa paloviinaa. Siellä istuu merisolttu, hänen lakkinsa suuri pumpula heilahtelee, kun hän kallistelee tiskin ääressä oluttansa, mutta kadunlaskijoita istuu pyöreän pöydän ympärillä plyyssipuvuissa, joiden lahkeet ovat kuin höllät säkit. Apachin näköisiäkin siellä istuskelee, otsatukkineen, kaulassa punaiset liinat, vieressä velton ja villin näköiset tytöt, joiden lantiossa nytkähtelee kuin: oh, la la la! kun ovet liikkuvat, kaasulamput hurisevat, peiliseinät säteilevät, ja kun viisuja lauletaan lavalla ja piano rämisee, ja soittajan pörröinen pää heilahtelee uutterasti pianon takana.

Ja madame Maquerelle, — hänen puheilleen tungeksitaan sinkkisen tiskin luo, hänelle supatellaan, ja hän nauraa, näyttäen kaksikymmentä loistavaa hammasta. Hänelle tarjotaan sigaretteja, hänelle heitetään kujeellisia lentomuiskuja. Ja hän ilahtuu sellaisesta, ja on ylpeä ja kohottaa rintojaan kuin kahta suurta kurpitsaa ja alkaa välistä lauleskella viisua, jota viulunsoittaja esittää lavalla.

Hän on mainio, hän on republiikin vertauskuva, — hän sivelee tiskinsä takaa miesten ranteita kädellään, jonka kyynärkoukku taipuu taaksepäin ja jonka ranne on paksu ja pehmyt, melkein pä olemattomissa.

Hän on hevonen, hän on panssarilaiva, — kun hän joskus astuu ja purjehtii ulos tiskiaitauksestaan puhelemaan miesten kanssa tuttavallisemmin.

Hän nauraa suulla, jonka ylähuulessa on selvä puraisun merkki, hän lyö heitä helyjä välkkyvällä kädellä olalle. Niin, hän purjehtii ulos satamastaan, tuo komea barkassi, hänen lantionsa ovat oikea kuljetettava lasti. Kun joku vieras sitä taputtaa, niin madame nyökkää iloisesti: »Kiitos, hyvä herra.» Tai toisille antaa korville, kun eivät malta jättää hänen aarrettaan sipaisematta. Hänen läväyksensä ovat miehet iloissaan.

Siten juuri hän astuu nytkin tiskinsä sinkkisen kaiteen ulkopuolelle, hänen hiukan maalatut poskensa hehkuvat vienosti, hänen pyöreät, pienet korvalehtensäkin mustan tukän juuressa punastuvat hiukan, hänen silmänsä hohtavat haavetta ja äidillistä hellyyttä. Sillä hän menee nuoren miehen luo, joka istuu kamiinin luona pyöreän pöydän ääressä, ja kumartuu valtavin kyyhkysrinnoin hänen puoleensa, nuorukaisen, joka on koulupojan takissa. Ja poika: veri syöksyy hänen aivoihinsa, hänen kasvonsa ovat tulipunaiset, hän on kuin keitetty krapu, — hän on niin nuori vielä. Hänen silmänsä ikäänkuin pienenevät, pieniksi kuin neulannuppi, ja palaviksi: ne näyttävät kuumeisilta ja melkein punaisilta ja samalla väsyneiltä, — kun hän välistä tohtii katsahtaa madame Maquerelleen, jonka tukka on kuin itämaitten yö, jonka ääni on hellä ja vieno. Poika on katsonut tiskin taa sydän hiljaa sykkien, mutta nyt sydän lyö ankarasti ja hänen polvensa tutisevat, kun madame silittää hänen kiharaista, mustaa

päättänsä, madame syvin silmäyksin ja povi huokauksesta kohoten — sinkauttaen samalla mustan ja tiukan katseen cocotteihin, jotka hymyilevät hänen viattomalle, herttaiselle koulupojalleen.

Mutta nyt, pojan silmät yhä enemmän samenevät, — silloin tulee vanha. punanenäinen herra pojan ja madamen luo. Hän on äsken kuherellut madamea, tuota vienoa ja pehmoista, ja remahdellut riemuiseen nauruun, kun madame on lyönyt hänen rohkeaa kättään. Mutta nyt hän huokaisee karvaasti. Niin, hän katsoo silmät palavina ja häijyinä viatonta poikaa ja oivaa madamea, — juuri tullessaan nopeasti heidän luokseen. Ja tuo punanenä, hän vääntää silmänsä kiertoon ja hän puree vähiä hampaitaan, tunkeutuu heidän väliinsä, nykäisee poikaa kiusoittavasti kyy-näspäällään, madamen läsnäollessa, ja kumartaa ja supattaa sähisyttäen koulupojan korvaan, käntensä alta, mutta tahallaan niin, että madame kuulee:

»Ah, ai jai, nuorimies! Ai jai, vai sellaisissa te käytte!» ja hän heristää sormellaan. »Tämä — niin, hän on hevonen, Ardennien pulska hevonen. Mutta tuo, jota ihaillette . . . tuo pyöreä: luuletteko, nuorimies, että se, enempää kuin nuo rintamuksetkaan, — haha: tuolille ne yöksi jäävät — haha — nuorimies, — madame Maquerelle!»

IV

Moulin Rouge.

Illan hämärtyessä kuumottaa taivas boulevardin päässä harmaana kuin sumu, pian mustana kuin noki, jota vasten lehdettömien kastanjain oksat haihtuvat näkymästä.

Ja sähkövalot syttyvät: lamppujen tulet läpätävät, kyltit iskevät silmää, sinkauttavat kirjaimia, pyörittävät hyriä, renkaita, lyövät vihreinä ja punaisina salamoina, syttyvät mikä milloinkin, sammuvat hetkiseksi mikä mitenkin, ja välähtävät jälleen. — Väki kuhisee boulevardin syksyisessä loassa, mustanaan sitä virtailee kastanjakujain hämyssä. Eroittaa tuossa lähellään ihmisiä,

sadan laisia; pian ne katoavat pauhaavaan pimeyteen, josta tulet ja lyhdyt ja kirjaimet ja soihdut kilvalla loimuavat. Moulin Rouge pyörittää verkalleen punaisia sähkösiipiään.

Ja myllyn ovella seisoo, kiertää mustanaan väkeä. Kun ovi aukeaa, niin päät kurkoittuvat kuulemaan melua sisältä, ja tungeksien väki työn-tyy sinne. Ja siellä on hauskaa, hirtehistä, ihanaa. Valtavassa salissa, kuin kirkossa, huikaisevat sähköt, musiikki räikkyä torvista raakana kuin janitshaari-marssi, villinä symbaaleista. Tai jouhi-soittimista suloisena ja hillitysti, sillä nyt ne soittavat vienosti: »Kennst du das Land, wo die Zitronen blühn . . .» Imelä aperitiivi-juoma syöksyy petollisena päähän.

Niin, se syöksyy, se panee aivot vyyhtenä kerinpuulle. Niin että pää pyörii kuin myllyn siivet — kun torvien ja rumpujen räikkeessä tytöt tanssivat, kiljuvat. Kirkaisevat kuin pedot erämaassa, kuin kymmenet naarastiikerit!

Näyttämöllä tanssitaan, keskilattialla tanssitaan. Kirkuvat tytöt, — selkä kenossa, nuoret ja notkeat, — kukitetuissa, heleäkukkaisissa silkkiharsoissa, vatsa kaarevana. Suloiset tytöt, tuskin vielä maalatuin poskin, tytöt, joilla on rinnat kovat ja sievät puolipallot.

Ja vanhemmat tytöt kirkaisevan punaisin huulin, posket valkeina, liepeet polvissa, tuon tuostakin koskettaen tanssiessaan huulillaan tanssittajan hikisiä, rasvattuja kiharoita. Ja jälleen

huohottavasta tanssista menevät he pöytiinsä, juovat janoonsa, ja nousevat vimmassaan ja lähtevät tanssin pyörteeseen, — nuo iäkkäämmät tytöt, joilla on kuin vampyyrin punainen imusuu.

Ja vielä vanhemmat naiset, he istuvat kiemai-levina, hiukan maalattuina, — naisellisen kypsinä ja rauhallisina he katsovat miehiin suurin, mustin silmin, pää hekumallisesti kenossa ja huulet hymyillen. Ja toiset heidän ikäisensä tai vanhemmat istuskelevat hiukan syrjemmällä, povi korkealla ja nilkkojaan näytellen, heitellen katseita, jotka imevät ja pyörtävät. Niin he istuvat, ylpeinä kuin äidit, nuo höllävyöhystät tai pinkatut kuin muurahaiset: luulisi keskeltä poikki niksahavan, — nuo vaniljalta lemahtavat, nuo tiukka-silmät, äkä-silmät, piki-silmät. Nuo hymyillen vaikenevat tai lepertävät, räpättävät naiset. Nuo mystikiltä löyhkäävät, — joilla on valkea muhvi, suuri kuin jääkarhu; nuo väljässä pitsikoltussa höllehtivät. Nuo punakat tai kalpeat.

Nuo hampaiset hauit, tai joilla on suu suippo kuin haikaloilla!

Nuo sudet, nuo, jotka välistä kirkaisevat älyttömästi taikka haukottelevat. Nuo, joiden luu-hampaat välkähtävät hurinassa, — nuo, joilla on kasvot puuderissa ja nenä kuin suuri pelikaanin nokka, nuo apinan-naamat, nuo, kymmenet, kymmenet, sadat, katsellen, hymyillen, riutuen.

Kun keskilattialla nuoret, suloiset tanssivat.

Niin, vatsa vatsalla nytkytellen, kädet tytön

tai pojan kaulassa, ne tanssivat huokaillen ja aivan vaieten, — kun musiikki soi, kunnes yhtäkkiä huohottavat, puuhkaisevat, kirkaisevat! — Ja toisten tanssiessa rientävät toiset lasiensa luo, — valkeat pedot, nuo punakitaiset tiikerit, nuo ihmiseläimet, — kun tyrolilainen torvimusiikki räikkyä, peltilautaset rämähtelee, tytöt näyttämöllä kirkuvat.

Mutta miesapurit istuvat naisten piirissä syrjässä, matala-otsaiset apachit, joiden tekohiukset on öljyllä sivelty, joiden paksut huulet riippuvat pitkällä. Niin he istuvat ja katselevat peileihin, joista tuhannet kirjavat paperilyhdyt heiaistuvat, ja oikovat jakaustaan. — Ja mammat katselevat väliajat, kunnes heidän tyttärensä tulevat heidän luokseen, — tulevat suomuksissa, höyhenissä, käärmeen nahassa; tulevat lemuten ja iho paistaen, nostavat jalkansa tuolille ja sanovat: »Sitokaa sukkanauhani, kiltti herra». Niin istuvat arvokkaat vanhat rouvat, viisileukaiset ja paksut kuin tynnyrit, — nuo kuusikymmen-vuotiaat, jotka on punattu ruusunkarvaisiksi. Ja he nauttivat absinttia ja hymyilevät tottuneina ja silittelevät ylpeinä tyttäriään, kun ne palaavat tanssista vimmastunut, kalpea mies käsikynkässä.

Ja musiikki räikkyä ja hivelee ja itkee. Se soittaa: »Kennst du das Land, wo die...»

Keskellä näyttämöä lihava vatsatanssijatar. Ammattimaisesti ja huoaten hän toimii, vatsa pyörii kuin nisulimppu, ja jänteet elävät, tuon

tyynen, rauhallisen, jonka pystynä on puute-roitu ja pukuna on keltainen silkkipeite. Niin hän tanssii väsyneenä, vanhana, — kunnes kyypari tulee ja ruiskaa kylmää viiniä lasista vatsalle. Silloin suojeleikse tanssijatar käsillään ja painautuu kyyryyn ja nauraa viatonna. Ja miesten nauru rai-kuu, ja nuoret tytöt riemuitsevat, — kunnes kyypari poistuu, ja vatsatanssijatar jälleen tanssii.

Musiikki hivelee ja itkee, ja jouhet soivat sor-diinilla. Ja nuoret, suloiset tytöt tanssivat kuki-tetuissa harsoissaan ... Paljaita selkiä, pieniä nilkkoja, muhkeita lanteita. Loimahtavia, tummia katseita, — kun aperitiivi hullauttaa ja huumaa, naurussa, hälinässä, kun tuhannet tulet ja värit sin-koilevat silmissä. Ah, se on hullunkurista, se on hu-paista, kun soi: »Kennst du das Land!» Ah, ihanaa.

Pehmeällä, punaisella samettimatolla nuo tytöt, — nuoret ja keveät kuin gasellit, notkeat ja leikki-vät, povet pyöreät ja kovat kuin paratiisiomenat. —

Keskellä ihanuutta tulee kuolon-tanssi. Kes-kelle permanttoa lehahtaa nuorehko tyttö, hän on kuin luuranko, laiha, seljästä kylkiluut näkyvät, jok'ainoa. Hänen käsivartensa ovat kuin kynt-tilät, kasvot valkeat ja hiukset hajallaan. Vyö-täreillä on hänellä välkehtiviä hetaleita, toinen reisi on paljas. Niin hän hyökkää tanssiin, kädessä tamburiini, jonka kulkuset kilisevät, kun hän rämistää rummun kalvoa. Ja hän tanssii — pian itseksensä, — ja nauraa jäykin suin, ja hän laulaa. Hän sinkauttaa paljaan jalkansa pään tasalle ja

tanssii Salomea ja gitanaa, ja notkistaa selkänsä taapäin luokiksi ja laulaa särähtelevästi, — mutta ääni ja nauru katkeaa yskään ja kirkunaan, ja veripunaisille huulille purskahtaa vieläkin punaisempaa.

Tanssijoukko kaikkooa kuin peljästyneet linnut. — Mutta kyypparien kourat tarttuvat jo luurangon käsivarsiin, väki vaikenee, hänet lennätetään ovelle, hänet työnnetään ulos.

»Hän on kuuluisa diiva, erinomainen taiteilijatar», suhahtaa vieressäni tyttö, joka sanoo olevansa tai on espanjatar.

Väki huutaa riemuissaan, kun kutsumaton syöstään ulos, alastomana yöhön, — nokimustaan, sateiseen, jossa myllyn punaiset siivet pyörivät verkalleen.

Se on hupaisaa, iloista, se on ihanaa huumetta, hullunkurista ja hirtehistä. Sillä pyörre jatkuu, kuolon-tanssi on mennyt, unohdettu. Nyt on tanssia ja riemua! Nuoret tytöt leijuen kukiteissa silkkiharsoissa, — kypsät, hekumalliset naiset selkäkenossa ja hymy huulilla, naiset rikkaiden ylellisyystavarat. Madamet nakaten jalkaterälleen kiiltohatun pois rakastajainsa päästä, — hohtavia selkiä, mustia silmiä, — tyttöset kuin gasellit, notkeat ja viattomat. Kun musiikki räikkyä ja soi kymmenistä jouhista, hivellen ja itkien, — kun kukkia sirotellaan ja myrttipensaissa lyhdyt hulmuavat. »Kennst du das Land, wo die . . .»

Huumaus jatkuu . . .

Ahdas maa.

Ikkunaani vastapäätä, pihan yläpuolella, joka syventyy ikkunan alla kuin kaivo, asuu muuan vanha rouva. Hänellä on ikkunansa koristeena köynnös, jonka lehdet ovat nyt varisseet, niin että tukinuorat hämmentävät hänen näköalaansa kuin pölyinen hämähäkin verkko. On hänellä toinenkin kukka, pelargoonia. Sen hän nostaa usein aamuisin, kun aurinko pilkahtaa vähänkin sadepilvistä, ulkopuolle laudalle, jotta se saisi päivän kalpean säteen. Ja rouva ilmestyy monesti katselemaan kukkaansa. Hänellä on musta silkki-röijy ja musta pitsimyssy päässä, hänellä on suu-

ret, vihertävän-harmaat silmät, jotka ovat väsyneet, niin että luomet usein ovat painua kiinni.

Ja surullisilla talvihämärän hetkillä, loputtomina sadepäivinä hän useasti soittelee pieniä urkuja, yksin kamarissaan. Omituisia säveliä hänen vanhat sormensa manaavat soittimesta, kun hän istuu ikkunan pielessä kynttilän ääressä; ne säveleet kajahtelevat kummallisesti ahtaassa, sateisessa pihassa. Sävel on melkein aina yhtä ja samaa: ensin korkeilla äänillä soitettu kappale jotakin säveltä, joka pian sekautuu vähäisiin keksinnöihin, juoksutuksiin, jotka soivat uruista kuin piccolosta. Fantasia vaihtuu ylimmästä äänestä alimpaan, kaikkein matalimpiin ääniin, jotka soivat kuin tuuba.

Se soitto on aivan kuin hiljaista valitusta, jota kuulee kadulla ihmiskuhinassa sokean naisen suulta, — laulavan, heikon äänen, joka pyytää almua, — yhtämittaa, yhtämittaa samat sanat, toivottomasti ja väsyneesti, kuitenkin *valitukseensa* väsymättä. Niin näidenkin urkujen soitteleu keskellä ääretöntä kaupunkia, yksinäisenä ja avuttomana, kuulijoita toivomatta, alistuen ja ainoastaan kuin itseään lohdutellen.

Lohdutellen jollakin, joka voi olla vain sävelissä: jonkin loppuvan ja katoavan toiveella. Vanha rouva soittaa, otsa raskaana ja silmät melkein ummessa, — jo monta kertaa on se soitto herättänyt minussa omituisia tunteita ja ajatuksia.

Ja nyt jälleen, hämärän tullessa, kuuluu se soitto, ja sateisena talvi-iltana, jättiläiskaupungissa puhuu se minulle taas: mitä puhune, — jostakin auttamattomasta ja ihmis-narrillisesta. Kärsimyksestä, jota ihmisjärki ei voi poistaa, — jostakin onnesta, joka on vain — olemattomuus. Näin nuo omituiset juoksutukset puhelevat minulle:

Maailma on suuri ja harmaa. Onnekas, jonka hetki tulee sieltä poistua, ja onnellisempi, joka ei ole sinne tullut.

Suuri ja harmaa ja auttamaton se on niille, joita on enin, heikoille ja köyhille ja kurjille, jotka odottavat kaunista tuhatvuotista valtakuntaansa, mutta eivät sitä koskaan saa, sillä sitä ei ole kuin — taivaassa. Mitä on suuren, pauhaavan maailman touhu? Miksi juoksevat kaduilla ihmisvirrat, miksi soivat kellot ja torvet ahtaissa solissa ja miljoonat kiitävät pyörät rämisevät? Miksi tuo vilkkaus ja liike? Miksi syntyvät kaupungit, miksi syttyvät sähköt, miksi punaiset ja siniset tulet iskevät silmää, vaihtavat väriä, — mitä kirjoittavat nuo sähkö-jumalan sormet kyltteihin harmaitten muurien seinille? Mitä valonheijastajat kuvaavat yön himmeyteen taivaalle saakka? Miksi loisto ja kirkkaus, mitä valot vilkuttavat ja salamoivat? Mitä kirjoittavat sulatkin, miksi liikkuvat siveltimet, mitä kätkevät sanojen kauniit naamiot?

Maa on sutten häkki, — jonka ruuanantaja on heittänyt omiin hoteisiinsa, siinä repivät nälkäi-

set toisensa. Mitenkä loistavat sen suden silmät kauniina ja sähköisinä, joka on saanut toisella veljellään hetkeksi tyydytetyksi pyyteensä! Enimmät tuossa häkissä ovat revittyjä, kaadettuja, kuolevia susia, — jotka vielä kuollessaan isoovat ja ajattelevat: maailma on suuri ja siinä olisi paljon ihanaa, — jos toiset pedot vaan olisivat sen minulle antaneet.

Kansakunnat — susilaumoja ne ovat, koskaan niiden taistelu ei lopu, yhäti ne karkaavat toisensa kurkkuun ja riemastuvat suloisesta verestä. Ne taistelevat, ihanteidensa ja maineensa ja kunniansa ja asemansa puolesta — siksi, että niillä on nälkä, ja iankaikkisesti huuruaa maan pinta sutten vertä, jota sudet juovat.

Köyhän maan pinta.

Ne rakentavat äärettömiä kaupunkeja, ne keksivät, työskentelevät, ne kilpailevat, kun pyyde heille ojentaa seppelettä. Nuo kaikkein enimmät, nuo köyhät, kurjat, heikot, — joille maailma on suuri. Suuri ja harmaa maailma; ja toiveissa kaunis maailma.

Ani harvoja on tuossa äärettömässä laumassa, joka tempoo ja raastaa ja temmeltää maa-emon nisissä, sellaisia, jotka olivat poikueessa veljiänsä voimakkaammat ja saivat äidiltänsä parhaan osan. He onnelliset ajavat vaunuissa, — hahaa, nuo sudet, miten omituista ajatella: vaunuissa he kieriskelevät, asuvat linnoissa, joissa valot häikäisevät, he syövät ja juovat sitä, jota heikko ei saa

ehtoollisellakaan, loistavat jalokivissä, joista yksi pelastaisi satojen hengen.

Mutta heille on maailma taas — pieni. Mitään ei ole, jota he eivät olisi saaneet, mitä maa voi antaa, mitään uutta ei heille ole auringon alla. Onnen aurinko koskee kipeästi heidän silmiinsä, he nääntyvät onnen kuorman alle, — he nääntyvät kaipuuden, he jälleen, sillä heilläkin on nälkä — saavuttamattomaan kauneuteen, maan yläpuolle. Siihen tuhatvuotiseen valtakuntaan, — jota ei ole kuin kuolemassa.

Susia ovat maan asukkaat, enimmäkseen riehuvia ja pyrkiviä ja ponnistavia, joille maa on suuri, tai voittaneita susia, jotka eivät voittoonkaan tyydy. Mutta paitsi susia ovat he vielä jotain muutakin. Maa on paitsi susihäkki myös kaniinihäkki, — kaikki sen asukkaat ovat paitsi susia myös kaniineja, jotka lisääntyvät, taistellen samalla kuin sudet. Taistelevat elääkseen, leviäkseen. Sillä ei ole niillä eläimillä, jotka on tänne häkkiin suljettu, sitä yhteistä älyä, että vaikka maailma suurelta näyttää, se on liian ahdas. Liian ahdas onnen paikoista, joista kannattaa taistella.

Maa on hullu äiti, joka ei kykene elättämään kelvollisesti lapsiansa, — se vain siittää kilpailevia ja nälkäisiä susia, ja nääntyy lisääntyessään, ja sen vaikerrus yhä kasvaa. Voiko se koskaan huu-dahtaa suuren sanoja: autuaat ovat nisät, jotka eivät imetä, — viisaat ne sudet, jotka eivät leviä puutteen, jota maa ei jaksa auttaa.

Sillä maa on köyhä äiti, suurelle lapsijoukolleen se on pieni ja ahdas. Sen vaatimuksille se on liian ahdas, — sillä ihmisten kaipuut leviävät aina siihen tuhatvuotiseen valtakuntaan, jota — ei ole.

Sudet koettavat sammuttaa halunsa toistensa verellä, lämpöisellä verellä, — kunnialla, rikkauksella. Iankaikkisesti huuruaa pienen maan pinta vertä, jota järjettömät vuodattavat järjettömistä. — —

Sillä tavoin soivat korvissani nuo urut, keskellä jättiläiskaupunkia, — juoksutukset, jotka ovat niin hiljaisia ja väsyneitä ja valittavia kuin sokean almulaulu kadun pauhinassa.

Eikä noissa tummissa tuuba-äänissä ollut muuta iloista kuin silloin tällöin livertävä piccolo-sointu, joka oli tuskaakin hiljaisempi ja loi sieluun ikäänkuin pienen mielikuvan taivaasta, jossa on puna-siipisiä ja sini-siipisiä enkelejä ja kultainen kaupunki, joista maan lapset soittelevat lohduksen uruillansa. Johon he eivät usko, — ja kuitenkin kuvittelevat tuota autuutta iloksensa, tuhatvuotista valtakuntaa, joka on vain kuolema.

Niin, vanha rouva soitteli surullisilla talvihämärän hetkillä ikkunansa ääressä, musta pitsimyssy päässä. Hänen päänsä oli kuin sammakon: niskaa ei lainkaan, tai selkä ulottui päälakeen saakka, — vihertävän-harmaat silmät kuin sammakolla, — mutta niin kokeneet ja väsyneet.

„France la dulce“.

Taivas sininen, kuin itsestään valaiseva, auerta himmertävä, ja ilma lämmin, — jouluaatto maaseudulla etelässä.

Mikä kirkkauden ihastus ja hurmaus! Ja jouluaatto, — se tuo tumman mietteen ja kummallisen tuskan sille, joka on siellä poissa kotimaastaan ja kuitenkin vierasta maata joskus ehkä rakastaa.

Taivas sininen, aurinko läikehtii. Ilmoista jo aavistaa, millainen taivas voi olla täällä keväällä, arvaa jo Provencen sinipunan. Mahtava tuuli puissa kohisee ja tammen latvat taipuu. Se tuuli on voimaa, rajuutta ja suloutta, — mistral,

joka lentää luoteesta. Aurinko loistaa suloisen Ranskan kumpareilla. »France la dulce!»

Keväisesti henkii Ranskan kumpareilla ja laaksoissa, joiden maanteitä vieras kulkee kevein askelein, jouluaattona. Kulkee matalan joen vartta, joka kiemuroitsee levollisissa käänteissä, rannoillaan poppelirivit, joiden latvoissa tuulenpesät heiluvat . . . Hyvä on niissä tuulen, joka pohjanpuolta tömähtää, hyvä on leikkivän tuulen niissä keinuella ja laulella, asua kehdoissaan, jotka sille on rakentanut poppelikujiinsa suloinen Ranska!

Virran rannalta, joka etenee hopeanvälkkyvänä metsäin vehmastoon, loistavat punakattoiset talot poppelien alta, — somat kodit heleämpunaisine kattoineen, — kuin iloiset punahilkat, — les Petits Chaperons-rouges! Ja talojen edessä on puutarhat, joissa vihanta versoo keskellä talvea, — salaatit aukovat mehukkaita lehtiään ja kaali kukkii. Jopa sammalruusutkin.

Niin auringon lauhkeassa paisteessa laaksoista ylös mäille. Kaitoja solia myöten, joiden kahdenpuolen ovat maatalojen sulkevat muurit. Vanhat muurit, paikoin sortuneet, muratin verhossa, joka on nyt talvella himmeänvärinen ja väsynyt, — herra ties, millainen mies aikoinaan noidenkin ikivanhain muurien pohjakivet väänsi!

Mutta harmaita muuri-solia myöten noustaaukealle harjulle, pellolle, jossa hohtaa paljas multa! Ruskea, väkevä, tuoksuva multa. Maa hedelmällisyydessään ja voimassaan, alastonna

auringon sylissä! Ja se maa valvoo ja riemuitsee, nauttii ja uhkuu rikkautta. Se on viinipelto, jossa viinivesat värisevät keppeihinsä sidottuina, vieri vieressä — ruskeita viinivesoja silmän kantamiin. Mitkä aukeat, suuret rinteet viinamäkiä, — juovutusta, ruumiin voimistusta ja sielun janon sammutusta miljoonat vesat, — tuonne korkealle saakka.

Tuonne korkealle, jossa jättiläiskuusi kaahaten kohisee ja jossa näkyy vanha ranskalainen kylä. Kevein jaloin ja riemu sielussa sinne kiipeää viinimaan polkuja pitkin, — kivikylään, joka on kuin ammoisten aikain vaakuna. Niinkuin linnoitus, — taivas tietää, milloin rakennettu; talot yhdessä ryhmässä ja vielä korkeilla muureilla varustetut ja raitille päin umpinaiset. Niiden maakartanoiden katot kyömyilevät kymmenissä mutkissa ja niitä peittää naava ja vihertävä sammale. Tai kohoavat niiden talojen yläosat kuin ruostuneet kypärit aitavarustusten keskeltä, jotka ovat kuin itsestään kalliosta kasvaneet.

Kivillä lasketut ja askeleissa kapisevat kujat ovat hiljaiset. Niitä pitkin kiertelee nyt yhä ylempiä, — kun armas aurinko hautoo kunnaita, — jouluaattona.

Tuossa on suuri, jyrkevä talo, sen tammiportiin, joka on vesiharmaa, on leikattu vuosiluku 1481! Sen talon pihalla se jättiläiskuusi kohisi. Taloa ei kadulta näe, vaan ylempää mäeltä kyllä. Raitilta muurin alta näkee ainoastaan valtakuusen

oksan ja kuulee kohinan kuin surulaahuksen kaa-hauksen. Ja vahtikoira räiskää pihalla. — Mutta ylempää mäeltä näkee, että talo on kodikas ja turvallinen. Sitä verhoaa muratti kuin kaapu ja huppu munkkia. Siinä on soma parveke, jonka kaiteen yli luumupuut kurottavat oksiaan, ja korkeasta savupiipusta pöllyää päivällis-sauhu.

Tahtoisitko asua täällä iäti, kylien rakastaja? Rikkaassa, rauhallisessa, kauniissa kylässä? — —

Sitten tulee kyliä joka viiden minutin päästä, vierä vieressään kuin harmaita vanhuksia, — pienten, vinojen kirkkojensa ja kalmistojensa vieressä. Kyliä, joiden viinamäet silmikoivat, kyliä, joiden takana soi metsä, kaunis metsä, harsottu köynnöksillä ja murateilla. Siellä välkkyvät pyökien rungot heleää, homeenväristä vihreää, ja haaraiset tammet karistavat lehtiänsä väkevään multa, joka yhä hedelmöityy...

Kunnes sillä tavoin joutuu korkeimmalle kukkulalle, jossa tuuli pauhaa, jolla aurinko aivan kuumentaa, jolla matkalaisen vaippa avoinna hulmuu!

Ja sinne kukkulalle kuultaa paitsi kyliä kymmenittäin kaupunkeja, valkeina ja punertavina päivänpaisteessa, mäkien rinteillä, loistaa tiheältä punaisia kattoja. Paitsi kyliä, joissa asuu tervettä ja rikasta ja herttaista väkeä, myöskin kaupunkeja, joissa työ ja leikki kilpailee ja joissa palvellaan kauneutta kai enemmän kuin missään muualla, — niin luulen, — la douce France!

Tahtoisit iäti asua täällä?

Niin miettii ja katselee kauan vuorelta. Ja siten on tullut iltapuoli, jolloin lähtee takaisin laaksoon, — kaiken maailman ihanuuden nähneenä, ja samalla kuten nöyrytyneenä. Ja pian kulkee jälleen laakson pohjalla leveällä ja sileällä maantiellä, auringonpaisteessa.

Siellä valtaa vanhenevan sydämen jälleen viattomat, lapselliset mielikuvat, hullut haaveet. Omituinen riemu ja silkkiset unelmat. No, vallatkoot!

La douce France! Hei, minäkin olen, — olen entisaikain trovare, — kävelen silkissä, luuttu kainalossa, — pistäydyn viinituvissa, jossa tumma viini sammuttaa janon ja vapauttaa sielun, ajan orjan. Kuljen juopuneena jälleen, notkahtelevin ja kevein jaloin kohti linnaa, jossa lauluja odotetaan, — suloinen »herttarouvani», — kuljen sepitellen haltioitunutta laulua suloisesta Ranskan maasta, — »France la dulce!» — —

Virran rannalla ovat poppelipuut nyt mielestäni kuin hupaisia, jättiläissuuria peltokortteja. Ei, kuin harpun kielet ovat nuo ohuet poppelit, puut rivissä, — ja raikas, iloinen tuuli kanteletta soittelee.

Mikä maa! Talvellakin sirkkalehtiä aukova. Silmuja tuoksuva, kukkiin puhkeava. Rikas maa. Älykäs, onnellinen kansa, — niin näyttää. Viisas ja iloitseva kansa. Iäti tahtoisit asua täällä?

Sitä ajatellen valahtaa sieluun vuorotellen

riemu ja haikeus, — ilon ja surun sekavuus. Kuin omituinen tauti . . .

Että näille on kaikki annettu, — ja meille, maalle, josta vieras on kotoisin, ei mitään.

Tahtoisit asua täällä?

Se täyttää sydämen melkein lapsellisella ja synkällä vihallä. Ettei edes vapautta ole meille suotu.

Ja jouluaatto täällä. Tuntuuko koti-ikävä? Se omituinen tauti. Tauti tosiaan: riutumus, väsymys, kummallinen kyllästyminen ja hermostus. Tauti, joka ei ole hyvettä, vaan heikkoutta, kuten kaikki taudit. Siihen ei ole hyvät ja terveet syynsä, huomaa. Sillä voinko ikävöidä kotimaan jouluaattoon? kysyn itseltäni. Ja heti nauran: tuota pimeimmän ajan juhlaa, joka puhkuu liian täyttävatsaansa. Ja hartaimpana onnitteluna toivon kotijoulun aviopareille, etteivät söisi illalla silävaa niin paljon, että vuoteessa yöllä hiostuvat ja saavat aamulla joulukirkossa lentsun. Sitäkö ikävöisi täällä!

Ilta on tullut ja poppelikujat kellertävät kuin kulta . . .

Iloisessa pikkukaupungissa, jossa on vain kuusitoista tuhatta asukasta, siellä on kadulla juhla, siellä on huminaa ja hälinää ja naurua tumman taivaan alla. Siellä kulkee, kuohuu väkeä toreilla, siellä loistavat tummat naisten silmät, siellä soivat kitarat, siellä, siellä leviää krouveista sulaisen keitetyn viinin tuoksu, siellä varustaudu-

taan nauraen ja kuherrellen jouluyön messuun. Siellä on hyvä olla.

Tahtoisit iäti asua siellä, sijaa antaisi kai sinullekin aulis la douce France?

Kuitenkin, — tuo tauti. Että vaikka tahtoisikin, — ei tahdo olla siellä.

Se on katkeruutta, jopa raivoa. Ettei, hélas, ole mikään trovare, — kaukana se meistä. Vaan otsa on synkkä ja ajatus raskas ja kömpelö ja mielikuvat lapselliset ja ilo muokkaamatonta ...

Että otsassa on kätkössä, kuin vaanimassa, kuva toisesta maasta, synkästä ja surkeasta ja pimeästä ja häväistystäkin. Että sen vähäpätöiset joulukynttilät tuikkavat korkean katedraalin tuhansien kirkkaiden vahakynttiläin takaa, — ja on kuin sen tuuli kohisisi kolkosti yöllä korvissa.

Että tahtoisin sinne, sen vaivaisten töllien ovelle, kun vainoojat hiipivät niitä ryöstämään ja häpäisemään. Että tahtoisin kuitenkin olla siellä elämässään ja pienessä kuolemassaan, — vaikka ympärillä on kaunis la douce France, karkeloiva iloisena yönä, — vaikka viisaat ja mustat silmät hymyilevät, suloisessa maassa, jota tuntee joskus rakastavansa.

Pyhä Laurentius.

Pyhä Laurentius, kuinka kauan saat venyä vielä halstarilla, suitsevat hiilet alla, kuinka kauan kipu viiltää luitasi ja rintasi tuskasta kohoelee?

Kuinka kauan ihminen, kuka tahansa voi kestää kaipuunsa tulella, aivoissa sama, tylsän-kolkko ajatus?

Vuosia kymmenet hän saattaa riutua hiljaisella valkealla, punaisilla hiilillä. Monena yönä hän valvoo vuoteellaan kolkoin ajatuksin: mitä hän on uskonut ja parhainta tahtonut ja tavoitellut. Monet unelmat ovat ihmistä johtaneet, hän on tuijottanut taivaan rannalle ja hurmautunut kuten

nähdessä siellä ihanan näyn. Ja sinne hän on mennyt, vaivalla tai helposti; mutta mikä harmaus ja kyllästys hänet on siellä ottanut vastaan!

Ja se on voinut hänelle tapahtua monen monesti, kymmenenä vuonna. Että hän on kauneimman saavuttamansa nähnyt narrillisena, pienenä, tyhjänä.

Siksi hän on usein ihmetellyt, miten paljon, miten paljon hänen ympärillään on jo tuhkaa, palaneita pyyhteitä, jotka eivät enää koskaan syty. Mitkä keot mustuneita hiiliä! Ja silloin hän on jo rohjennut ajattelemaan: nyt eivät poltetut luuni enää kestäne, nyt loppuu työ halujen hiililtä. Nyt on kaikki nähty, ja kaikki on jotenkin vajanaista ja auttamatonta ja inhoa ja tyhjyyttä. Kaikki, mitä ihmisen maailmassa on, kaikki on hänestä tuntunut selvästi ajatellen samalta: typeryydeltä tai rumuudelta.

Niin on kymmenesti tapahtunut. Mutta hän elää vielä! — Mistä on uutta poltettavaa tullut, kuinka hän ei ollut jo loppuun palanut?

Minkä enkeleiden hän on antanut itselleen tuoda lisää voimaa? Mitä hurmaavia ääniä hän on kuunnellut, yhä nääntyäkseen, ihminen, kuka tahansa, jokainen ehkä!

Millaisen uuden halun hän on antanut itseään petellä? Miksi hänen täytyy virua hiilillä?

Sinä, ponnisteleva ja lankeava ja taas nouseva ihminen, joka aikoinasi ehkä olit selkeä ja kirkas: eivätkö huulesi monena raskaana yönä

ole auenneet, kuin kuolinvirteen? Jonkin vaivasi tähden?

Ainakin olen minä joskus kidutettu tarpeeksi, mikäli tunnen, niin että melkein laulan hourua virttä, kun kaikkialta auttamattomasti ammottaa tyhjiys, — niin että alan haluta jotakin olematonta: siis näen taivaat avoinna ylläni, täynnä utuista kauneutta.

Mutta sehän on uskonnollisuutta, järkiheikkoutta, sillä ei sellaisella ole toden pohjaa.

Miten lie muiden, kenen tahansa, ehkä kaikkien!

Hahaa — uskotteleeko pettyvä ihminen, joka on melkoisesti väsynyt, täten: Minä olen Pyhä Laurentius, — minäkin! Ja huudahtaa itselleen: Ole huoletta, Pyhä Laurentius! Pian on loistava säteikkö pääsi ympärillä. Pian olet taivaassasi, — mutta silloin muistosi kautta, joka olet jalon kaipuussa elänyt, jotkut saavat rohkaisua ja lohdutusta. Silloin sinun nimessäsi rukoilevat kaikki, joita puhdas tuli polttaa.

Mutta mitä iloa siitä sinulle, ihminen?

Kuinka kauan saat venyä vielä hiilillä, Pyhä Laurentius? Kuinka kauan?

Illusioneille.

Ihmisen tulevaisuuden kangastus on ihana kuin tuntematon kaupunki, kun siihen tulee ensi kertaa.

Kaikki on siinä vierasta, kaunista, — hermojen huumausta ja riemullista lupausta ... Kun saapuu illalla kaupunkiin, jonne on halunnut, miten suurelta meri sen vieressä näyttää! Tai virta, — se on outo elämän virta, joka haipuu illan pimeyteen.

Meren rannalla hohtaa haaveitten kaupunki utuisena ja tuhansin tulin ... Tai virrassa värisevät rantatulten kaariviivat punaisina ja keltaisina kimaltaen.

Tuntemattoman kauneus, kun ihminen astuu katupaasille, joita ei ole ennen kävellyt, se tulistaa hermot, se nousee päähän kuin juopumus, se loihtii sieluun onnellisuuden unia kuin opiumi. Rauhattomaksi ja vallattomaksi ja tuhlaavaksi ja ihmisrakkaaksi se tekee. Se kultaa sielun, herättää mielikuvituksen, tekee anteliaaksi ja hyväksi, saa nauramaan, kyynelöimään.

Niin käy *vieraassa* kaupungissa, jossa lyhdyt loistavat jumalanäidin kuvain edessä ja porttolain ovilla, jossa vieras rientää hyllyvillä vauunuilla suuria katuja pitkin. Taikka venheellä virroilla, joihin palatsit kuvastuvat marmoriikkunoineen, — ja kaikki on tuntemattomuuden vapautusta ja siihen heittäytymistä, — jumalaista vallattomuutta ja paikattomuutta.

Jokin epämukavuus on outoa lähetessä vain iloksi ja hullunkuriseksi huviksi, kuin sille, jolla on suuret unelmansa. Jos sielulla olisi kasvot, niin ne nauraisivat koko maailmalle kuin miljoonääri — pelkästään siitä onnesta, että ihminen lähestyy jotakin, jota luulee tuntemattomaksi.

Hän katselee vaunuista päättömältä näyttävää katuja, joukkojen kuohuvaa ja vierasta virtausta. Hän häikäistyy sähköistä, salamoivista tulta, — koko kaupungin juhla-heiasteesta mustalle yötaivaalle. Hän huumautuu vilinästä ja huudoista, naurusta...

Kiitäviä ajoneuvoja, loistavia ikkunoita, jumalain patsaita. Meneviä, tulevia, hätäkirkaisuja,

kun hurisevat vaunut tunkevat päälle kuin helvetinkone. Meneviä ja tulevia, jyryä ja pauhua ja pillien vihellystä. Kaikki vilisee ohi, — tulet kuvastuvat laineihin... Kulta ja hopea kulisevat, kellot kalisevat, — tuntemattomain ravintolain telttakattojen alla istuvat loimottavassa valossa naiset valkein kasvoin, jokaisen huulilla hymy.

Niin, — ilotulitus on silloin meressä, virrassa, kanaaleissa, — ilotulet ihmisen kiihtyneissä hermoissa.

Ja unelmansa ensi hetket hän nauttii jossakin kolkassa, joka tuntuu kyllin yksinäiseltä, iloiselta, — ympärillä oudot kadut, ilta, yö, — ja sielu on alttojen ja cellojen säveltä, — valojen keskellä, jotka ovat ihanat siksi, että ne ovat oudot. Ja jos hän yhtyy hetkelliseen tuttavaan, on tämä hyvä tai kaunis ja suloinen, siksi, että hän on tuntematon, — katseessa syvä arvoituksellisuus.

Kas sellainen on mielestäni ihmiselle hänen tulevaisuutensa, — kaikki hänen uskonsa ja toiveensa.

Mutta koska hän pääsee siihen, jota kaipasi, kun odotettu ja uneksittu tulee eteen, kun saapuu tulevaisuus: kas, kaikki on silloin kuin suuri, nähty kaupunki. Äitelää ja kyllästyttävää. Sillä ovathan ihmiset joka paikassa samat, samaan pienuuteen sitovat heitä heidän puutteensa aina, ja mitään uutta eivät he luo auringon alla. Ja niinpä on nähty ja koettu harmaata ja haikeaa kuin tuttu kaupunki...

Mutta hélas! onni kuitenkin, että tuota odotamista riittänee ihmisissä kuolemaan saakka, — niin, kuollessaankin hän haaveilee vielä jotain uutta, johon kulkee — uusia tähtiä, Uranusta . . . saadakseen siellä tuntemattomaan kaupunkiin . . .

Onni, ettei kuollessaan muistane sitä harmautta, jonka koki, kun näkee kangastuksen, johon pyrkii, — ettei hän kuollessaankaan voi ajatella itseään pian ruumiina, kaikkea mennyttään multana, mätänä, — sillä hän ajattelee outoa kaupunkia, jota kohti hetki häntä kiidättää.

„Sulo Suomi, Pohjola ...“

(Illusioni.)

Kerran ennen — siitä on jo kauan, — kotilaak-
sossani, — olin silloin vielä pieni poikanen, —
keikkui nuori maalarinsälli korkeilla telineillä ja
siveli valkeaksi kotini toisen kerroksen päätyä.
Oli kesäpäivä: koivikko suloisessa lehdessä, au-
rinko säteili vienosti, ja sireenipensaissa nuokkui-
vat tertut.

Siitä on jo kauan. Sälli keikkui telineillä ja
pensseli liikkui nopeasti, ja mies lauloi riemullista
laulua. Istuin aitan portailla ja paljaita jalkojani
lämmitti käytävän hiekka, ja kuuntelin, kuinka
sälli lauloi. Se oli suloista; korkealta lipputangon

alta, jossa sinivalkoinen leijui hiljalleen, kajahteli raisu laulu. Mitä hän lauloi? Tuttua, aivan tuttua laulua:

»Sulo Suomi, Pohjola . . .»

Reipas ja rehentelevä ja samalla kaihoisa kansanlaulu. Valkea pääty kaikui ja ilma raikui ja laulu liiteli salmille, joiden hopeassa kuvastuivat talot ja vihreät pellot ja vanha tapuli ja kalmisto.

Riemuitseva loppuveto:

»Ei ole maata sen armaampaa!»

Siitä on kauan. — Yksi tie lähti sieltä kartanolta; mutta se haarautui moniksi, — sadoiksi, tuhansiksi.

Nyt: missä kulkenenkin, missä aikojani viettelen . . .

Kuljinpa yksin ja kuoloon saakka synkkänä, — tai riemullisena ja otsa seppeleissä, jonka unohdus antaa . . .

Oikkuisan onnettaren heittelemänä tai varmana . . .

Tai uusien maiden riemuissa, pitkillä maanteillä, tahii keinuvan meren rantamilla . . .

Tammistoissa, ripustaen soiton oksaan ja nukkuksen siimeessä . . .

Pohjolassa, jossa kalevaiset välkähtelevät . . . Taikka toivioretkillä etelän huikaisevain marmorkirkkojen portailla . . .

Niin, turha luetella: kuljinpa yöllä tai päivällä, olinpa sielua kuin sävel, jota soitetaan ensimmäi-

sen viulun ohuimmalla kielellä ja vaimennetaan sordiinilla; tai heittäydyinpä lokaan.

Olinpa onnen poika, rikas tai köyhä, mustalainen tai majoihin tyytyvä, ulkokullattu tai jalo, hyvä tai kelvoton, laskeva tahi aulis, olin kiitetty tai naurettu, joskus väsynyt, joskus voittamaton kuin ainoastaan kärsivällisyys . . .

Surinpa, iloitsinpa, elin, kuolin . . .

Niin kaikkialla kajahtaa se laulu. Ja kaikki tiet vievät takaisin sinne, — pihalle, jossa istuin aitan portailla, paljaat jalat hiekassa, ja kuuntelin sällin raisua ja omituisesti raukenevaa laulua:

»Ei ole maata sen armaampaa!»

. . . Koivut armaassa lehdessä, sireenien tertut nuokkuvat ja aurinko säteilee vienosti.

Alati on se sävel mielessäni: milloin sordiinilla soittaen, milloin pauhaten pasuunalla.

. . . Niiden rantain rakkautta! Keltaiset maantiet, joista lähin vei vanhan, harmaan tapulin ohitse, missä ristit lahoavat poppeliien siimeessä . . .

Nuori maalari korkeilla telineillä, liikutellen nopeasti pensseliä . . . Sinivalkea tangossa . . . kun aurinko välkkyi suhisevalla koivikkorinteellä . . .

»Ei ole maata sen armaampaa!»

Nämä suuret kansat.

Niin sanovat nämä suuret kansat, nämä suuret valtakunnat: että yksi on oikeus maailmassa, ja se on voima.

Ja he innostuvat siitä kuin juopuneet sotamiehet kapakassa korttipöydän ääressä. He remuavat, rähisevät, ja kerskuvat kilvan. Yksi kopeilee, että hänellä on paljon kanuuna-väkeä, kanuunan ruokaa, toinen, että hänpä on tehnyt paljon lapsia, nälkäistä liikalaumaa, ryöstössä verratonta, kolmas, että hänelläpä on hallussaan meri, neljäs, että hänpä muka on kotka, sillä hän lentää. Niin he kerskuvat tulevaisuudellaan ja kaunistelevat

menneisyyttään, ja jokainen on isänmaallisessa asiassaan oikeassa, yksi isänmaallinen toista isänmaallista vastaan. Niin he mäiskivät korttejaan koettavat toisiaan kavaltaa, riitelevät, ja ovat valmiit tempaamaan hukarinsa. Kaunista väkeä, nämä suuret kansat — isänmaistaan juopuneita soldateskejä. Itserakkaus heistä haisee neuvospöydän äärestä.

Ja vain yhdessä he ovat yksimielisiä: että ennenkuin he karkaavat toistensa kimppuun ja kurkkuun isänmaitaan varjellakseen, on kaduilla ja kujilla vielä pieniä, joille he näkevät velvollisuudekseen levittää sivistystä ja uskoa, s. o. ryöstää heidän kukkaronsa ja kuristaa heidät, — nuo soldateskit, voidakseen itse juoda ja pöhöttyä, nuo villit legioona-sotamiehet.

... Sinä, pieni Suomi, sinä vaikenevain, pyhän metsien poika, sinä valkotukkainen ja sielulta ehkä jotenkin lapsi vielä! Että onni onkin sinut kohottanut kansakuntien joukkoon, johdattanut maailman turulle, näitten pöhöttyneiden juopuneitten ovelle! Eikö sinun olisi ollut kauniimpaa kadota vaikka lappalaisena — kuin pakosta kei-notella tällaisten kanssa. Sinä pieni ja tuhma ja kokematon, mikä kohtalo odottaa sinua täällä? Hehän karjuvat oikeuttaan kilvan, suuria, räyhäviä sanoja, nuo vanhat. Hehän remahtelevat keksintönsä ilosta. Tietysti on kohtalosi se, että he antavat sinut yksituumaisesti kuristaa, siksi, että sinulla on joku lantti, — nuo mahtavat sota-

miehet, tuo loistorykmentti, jonka päällikkö, järki, on jättänyt.

Mikä onni sinut johti hiljaisuudesta kansain kapakan ovelle?

Mutta eihän voine olla totta, että orpo kuristetaan ja tapetaan hänen vaivaisten lanttiensa tähden? Mitä pahaa olet oikeastaan siis tehnyt?

Paimennellut olet ahoillasi, viritellyt ansoja metsiin, asetellut mertoja vesiin, pyydystellyt metsoja hongistoissasi. Siinä kaikki, — joskaan et ole juuri tehnyt hyvääkään, avannut tilkun peltoa, hiukan pilliä piipitellyt, kaarnaan ja tuoheen kirjojasi leikannut, — olethan aivan lapsi vielä.

Et pahaa, et hyvää ole toimittanut. Ja se on kohtalosi, kuin muidenkin pienten. Se on isänmaitten kapakassa julistettu oikeus ja kohtuus, — he ovat järkeviä ja viisaita nämä komeat kansat.

Niinkö tosiaan?

Ovatko nämä kansoja, nämä miehet, jotka hurjuudessaan touhuavat?

Ah, ole huoletta! Vai kansoja nämä sotamiehet! Nämä kerskijat, pöyhkeilijät! Nämä pelivimmaiset juopuneet! Nämä, jotka kiristelevät hampaitaan, mikäli puukko hampaissa sallii, toinen käsi pistimessä ja toinen väärissä korteissa, — nämä mustat ryövärit, hattu silmillä. Vai kansoja.

Harvain perversiä luokkaa he ovat, hallituksia, kapitaalihulluja, diplomaatteja. Niitä, jotka eivät ole koskaan nähneet hätää ja ovat liian

tylsää sitä kuvitellakseen, jotka sanovat kulttuurin levittämiseksi kaivosalueiden valtaamisia, jotka saarnaavat hedelmällisyyttä itse hedelmättömän onnea tavoitellen. Tämä omituisiin, hulluihin oikkuihin kasvatettu luokka, joka ei voi luopua käsityksistä isänmaa, kansa — vai kansoja! Sanomalehtihuijareita he ovat, diplomaatteja! Nämä kapakkateuhaajat ja peuhaajat, — yksi toistansa isänmaallisempi, niin että itse Jumala halkeaa kymmeneksi, kun ei tiedä, mikä heistä on isänmaallisin ja kristityin auttaaksensa häntä.

Ah, ole huoletta, — kärsi, — *ehkä* se auttaa.

Vaikka *he* antaisivatkin mielellään kuristaa sinut, poloinen, ryöstää siksi, että olet väärässä, koska olet heikko, niin yhdellä *kuvittelulla* toki voit edes lohduttaa itseäsi odotellessasi:

Katsele ajan merkkejä, katsele kadullekin, elä tyrmistyneenä näiden kapakkaan, niin mitä näet kaduilla, missä liikkunetkin? Siellä näet ihmiset, kansat, joilla, vaikka he ovatkin vanhoja ja pitkiä, on yhtä ystävälliset ja kiltit silmät kuin sinulla kuitenkin kaikitenkin — ehkä lienevät. Ja mitä näet niissä silmissä? Rauhallisen ja vähään tyytyvän ihmisen, ainoastaan leipäänsä, koti-onneaan ja pientä huvia haluavan, ja suuttumuksen näitä puukko-souvareita kohtaan, näitä soldateskeja, joiden yhteinen nimi on: yksinvalta tai harvainvalta ja sotilasvalta ja dollarikiikho ja sanomalehti-humbuugi ja kirkko, joka on epäkristillisistä epäkristillisin, — mutta jotka tohtivat nimittää

itseään kansoiksi. Niin, nuo silmät, ne katselevat kummastuneina, — mutta niissä huomaat heräävän järjen — ehkä. Että milloin on aika, jolloin ei rauhallisia petetä kauniilla sanoilla: isänmaa, uskonto, sivistys? Että taistella isänmaan puolesta on kauneintaan: murhata oman tai läheistensä leivän puolesta. Miksi ei sulautua halulla toisiinsa? Milloin ovat isänmaa- ja kansallisuussanat yhtä hullunkurisia kuulla kuin nykyään kertomus gnostilaisista uskonto-tappeluista? Milloin puhutaan vain yksityisistä ihmisistä, yksityisistä konnista tai sairaloisista tai tyhmäpäistä, ei isänmaista, ja milloin ihmiset kasvavat sen verran, että he ovat niin itsekkäitä, ettei mikään asia tai vaan alla ole heille kyllin pyhää antaakseen taluttaa sen vuoksi itsensä teurastettaviksi.

Niin supisevat tosiaankin ne todelliset suuret kansat, kuunnellessaan sotamiestensä meteliä, heidän rähinätään silloin, kun oikeat kaipaisivat päivätöittensä perästä rauhaa.

Pieni sinä olet, metsän poika. Mutta kun sinun kerran täytyy kasvaa ja varttua näiden suurten kujilla, niin totta et kasva, et voi, luoja kiitos, koskaan kasvaa tahraamaan käsiäsi rosvoudella ja verellä, — niin taidan omassa isänmaallisessa pöyhkeydessäni luulla. Vaan varttuessasi painuu vereesi vanhempien veljiesi pyrkimys masentamaan jo nuo korttihuijarit, nuo pitkin katuja ratsastajat, mellastajat, rääkyjät, — että oikeat ihmiset saavat heidän diplomaatti-vehkeiltään rauhan.

Niin sopii haaveilla:

Että kansat kasvaisivat, että heidän aivois-
saan olisi jokin lokero varattu järjelle ja anarkian
itsekkyydelle, — sopii *haaveilla*, että pieni Suo-
meni, sinä pyhän metsän poika, olet kerran val-
mis suurten kelpo veljiesi kanssa kohottamaan
sen punaisen lipun, joka kerran yksinään kohoaa,
ja ajamaan osaltasi pois melupaikoistaan nuo
soltut, nuo sanan-väärentäjät, nuo ulkokullatut,
perversit, ja jaottamaan heidän korttipöytänsä,
noiden huojuvien juomapöydän.

Niin sopii — haaveilla, ja — lapsetella!

Patriootteja.

»Viel' ei ole mennyt Puola!»

Skrevelin, Peijanen ja Tunkkala ovat myöskin patriootteja, kaikki paksuja miehiä, kansanedustajia he kaikki ovat, ja isänmaan kohtalo heitä raskauttaa. Niin, he ovat kaikki povi pullollaan, kunnioitettuja miehiä he ovat, kelpo miehiä.

Vedä suruharso kasvoillesi, Suomi, isänmaa-äiti! Vanha vainooja uhkaa silpoa kappaleen ruumiistasi, — jos ei juuri kahta maakuntaa, niin kuitenkin pari kolme kuntaa, pääkaupunkinsa tsinovnikkain mukavuudeksi, jotka tahtovat huvitella kesät alueellasi viinoilla ja hirsipuilla. Vedä suruharso tummaisille kasvoillesi, pyhä isänmaa!

Niin lausuvat Skrevelin, Peijanen ja Tunkkala, jotka ovat kaikki patriootteja, kaikki kunnioitettuja miehiä, kansansa edustajia. Ensimmäinen heistä kymmenkunta vuotta sitten Ruotsista Suomeen siirtynyt kyyppari, joka on metsäkaupoilla ja moukkia puijaten, — ei omalla nerollaan, vaan muitten tuhmuudella, — paisunut hotelliherraksi pikku kaupunkiin ja sitten tullut pääkaupungissa sivistyneen säädyn kermaksi. Toinen on itä-suomalainen kauppias, tuo Peijanen, ja kolmas on rusthollari, pönäkkä ja punakka, joka on nyt tullut pääkaupunkiin tilaltaan Hämeestä puolueen tärkeillä asioilla.

Vedä suruharso kasvoillesi, äiti! Voi heitä, jotka ovat tulleet sinua syyttä leikkaamaan, ethän ole sairas, eihän sinulla ole syöpää, ei muuta sisusvikaa, — ei vainkaan.

Vastalausekokousta varten avaa nyt Skrevelin välkkyvät ovensa, yksimielistä kokousta varten, — sillä onhan koko isänmaan kohtalo kysymyksessä, — jonne hänen lupaava veljensä Peijanen ja Tunkkalakin tulevat, ja paljon väkeä. Ja Skrevelin puhuu kerrankin sovinnossa Peijasen ja Tunkkalan puolueiden kanssa. Ja Peijanen puhuu ja Tunkkala puhuu ja aprikoi. Ja laaditaan ankara vastalause uhkauksen johdosta, jonka tähden isänmaan on täytynyt vetää kasvoillensa suruharso. Ja sitten on pitkät pöydät katettu, ja Tunkkalan ja Peijasen viisikertaiset niskat hikoilevat rasvaa, koska heidän suunsa käyvät ja Skrevelin

kohottaa paistimaljan ja lausuilee juhlallisesti ja kunniakkaan isänmaallisesti. Ja myöhäisten päivällisten jälkeen pohditaan hotellissa sikarin savussa ja juomain hajussa, mikä oli syynä noiden kuntain katoamiseen, jos ne meiltä katoavat, ja miten olisi vasta vältettävä sellaiset vaarat. Ja Peijanen väittelee, että kansan taloudellinen ja sitä mukaa sivistyksellinen tila uhatulla alueella on huono, rajavartiosto nukkuu; sen sivistystä on siis kohotettava. Ja hän väittää arvokkaasti, jopa kiivastuenkin Skreveliniä vastaan, joka julkeaa kahden kesken puhuen suosiollisesti epäillä, sopiiko suomalainen rotu koskaan varjelemaan yhteiskuntaa. Ja Skrevelin julistaa innon korkeimmilleen noustessa, sittemmin, ettei hän tästä lähin, koskei isänmaan punakeltainen väri ole sallittu, liputa huvilaansa lainkaan, johon päätökseen myöskin isänmaan rouvat riemuiten yhtyvät. Ja Tunkkala jälleen, hän on lähtenyt muita varemmin pois kokouksesta, noilta pohjoismaiden tommuisilta plyingisohvilta, jotka ovat tehdyt ikäänkuin uneen torkahtamista varten, hän on lähtenyt arvokkaana ja todellisena suomalaisena liian suurmaailmallisesta ja myöhäisestä juhlasta, ja kotiin astellessaan hänkin miettii syitä, miksi nuo kunnat meiltä voidaan riistää. Ja hän joutuu siihen johtopäätökseen, että syynä on vihollisen pääkaupungin liika läheisyys, — joten noita alueita ei voi mikään pelastaa, tuskin koko isänmaatakaan, koska se on mahtavaa

keisarikuntaa liian lähellä, joten sen katoaminen on melkeinpä oikeus ja kohtuus. Hohoi, onni, että hänen rusthollinsa on rajasta loitompana, helpompi on olla, rauhaisempi, menestyä rakkaassa isänmaassaan, kunnioitettuna isänmaanystäväenä.

Niin hän tallustaa turkin kaulus pystyssä, ja illan sähköt näyttävät hankisessa kaupungissa vaivalla palavan. Ja koko surullisen kaupungin yllä paistaa kuu, pienenä ja toivottomana pakastaivaalta.

Joten hän menee mielellään maata aikaisin ja nousee myöhään.

Myöhään nousee myöskin koko maa, niin sivistyneet, jäykistyneet tai humalapöhöiset, silmissä valottomuus, kuin myöskin muu avuton kansa. Ja pohjolan unisessa aamussa luetaan siten lehtiä, — vastalausekokouksesta, — niin, Peijasen ja Tunkkalan ja Skrevelinin suoria ja mieheviä sanoja tyytyväisyydellä ja kunnioituksella. Ovathan he toki jättäneet jälkimaaillalle kunniakkaat sanat, jos muu menneekin. Siinä on suorastaan uskonnollista hartautta, mikä tuleeekin.

No niin, — Jumala ompe linnamme. Mutta mitäpä auttavat pikku kansaa varustukset ja linnat! Mutta onpahan nyt kuitenkin tehty, mitä on voitu. Skrevelin, Peijanen ja Tunkkala ovat kunnioitettuja miehiä, kaikki patriootteja, kaikki paksuja miehiä, pulleapovisia miehiä.

Ovat yömyöhään pitäneet neuvottelukokousta, aprikoineet, mistä syistä isänmaa-äidin täytyy vetää kasvoilleen suruharso, miten tuollaiset vaarat vasta vältettäisiin.

Mutta sitäpä eivät aamulehdet lukijoilleen tiedä kertoa, miten nuo mainitsemani herrat, eivät muut, ovat keinotelleet ja vaurastuneet juuri noiden hukkuvain kuntain kustannuksella. Skrevelinhän on siellä ostanut moukilta tiloja polkuhintaan ja myynyt ne huvilaparselleina keisarikunnan rikkaille ylä-virkaherroille, — tuotti se satoja tuhansia, ja vielä arvoa ja sivistystä. Ja Peijanen, toinen seudun asiantuntija, on palstoittanut synnyintilansa »valloittajain» huvilaluokiksi, tosin vain auttamattomassa pulassa, — ne loistoelämän velat; mutta eipä hän ole myynyt kuin omansa, vähäpätöisen osan. Ja Tunkkala on kyllä maakansan tarpeet tuntevana saanut kahdesta ratasuunnitelmasta jo kauan sitten toteutetuksi sen, joka johti hänen navettansa nurkitse, — toinen olisi sitonut noita muukalaistuvia nälkäkuntia kiinteämmin isänmaahan.

Niin, sitä eivät aamulehdet tiedä kertoa. Me vain valitamme, miksi vihamies ottaa poloisia maitamme, meiltä, jotka olemme itse myyneet maamme viholliselle, niin rikkaat kuin köyhät. Ne selostelevat vain Skrevelinin ja Peijasen ja Tunkkalan suoria sanoja eilisessä kokouksessa. Ja ne lukijat aprikoivat vain syitä, miksi isänmaan täytyy vetää suruharso kasvoilleen, —

kuten aprikoivat Skrevelin, Peijanen ja Tunkkalakin, — kaikki kansanedustajia ja patriootteja, kaikki paksuja miehiä! Pulleapovisia, pulleaposkisia miehiä, kunnioitettuja miehiä.

Paris, lokak. 1911.

Abelard ja Heloise.

Näin ajatteli Abelard, koska hän illalla kii-
ruhti Heloisen luo:

Arvoituksia olen minä ajatellut ja niistä surrut.
Nyt en ajattele enää.

Saarellaan Seine-virrassa on temppeli, ylenee
jalo Notre Dame. Valkea ja harmaa se on, sul-
jettu ja tumma, muun maailman keskellä. Sen
tornien kulmapilarit ovat kuin luurangon nika-
mista rakennetut, siinä on omituisuuden tenhoa.
Sen räystäissä istuvat irvistelevät piru-koirat ja
näyttävät haukkuvan alas Seinelle ja kaduille, —
kuin temppeliäni vartioiden ja ivaten maailman

touhua. Siinä on mystiikan suloista haavetta, — sen ikkunat ovat ulkomaailmalle verhotut, värilliset ruudut kuultavat sisustassa kuin omituiset punasiniset ruusut. Suuret, valtavat, säteilevät ruusut, — kukin niistä Rosa mystica. Kierikööt maailman rattaat, soikoot kellot tallatuilla kujilla, — temppele on pyhyyttä ja rauhaa.

Päivää olen rakastanut ja ulkoilmaa. Nyt olen viisastunut ja tullut välinpitämättömäksi. Nyt on päiväni arkinen ja harmaa ja sen parissa olen vieras ja outo. Mutta illoin, kun Seine hälvenee pohjattomaan pimeyteen, josta vain siltojen ja rantain tulet lekkuvat, silloin alan elää. Silloin minä sytyn ja minut valtaa ihmeellinen hulluus. Silloin sytytetään alttarikynttilät minun temppelelläni, Notre Damessani, joka on sydämessäni.

Se on pienoiskuva sinusta, jalo, kivinen, harmaa Notre Dame, — sisältä loistava ja hiljainen ja riemukas. Siinä vasta olet minulle autuutesi antanut, kivisen temppelin jalo rouva, kaiken äiti, jota olen usein rukoillut.

Mitä olen sinulta ennen rukoillut? Anna minulle jokin, josta henkeni hurmautuu ja johon se uskoo, olen rukoillut. Ja anna minulle hulluutta, että sen uskon edestä voisin taistella. Anna sie-lulleni juopumus, sinä jalo temppelin asukas, sinä kaiken äiti, jonka silmät säteilevät mystillisistä, vaaleaa kirkkautta.

Niin olen rukoillut pitkät ajat. Nyt en rukoile enää.

Sillä kylmäksi on jäänyt Notre Damen rouva, kuvaksi kivisen temppelin pääalttarilla, eikä ole vastannut, ei antanut mitään. Kylmänä ja korkeana on kohonnut yötaivaan korkeuteen harmaa ja musta temppeli. Kylmemmäksi yhäti on sydämeni tullut, kaikki innostus on ollut minusta ulkoa kalkituiden hautain kaltaista, kaikki pyrkimykset ja pyyteet kuin portot, jotka rientävät luokse koreina ja maalattuina.

Tyhvät olivat rukoukseni. Nyt en niitä rukoile enää, en kysy mitään. Arvelen, että juuri kaikella hartaudella ja innolla tehdään maailmassa enimmän pahaa, tunkeudutaan lähimäisten pyhättöihin. Miksi ei kukin ihminen tyydy omaan temppeliinsä?

Niin minä arvelen, sillä kivikirkon rouva, tuo armelias, lienee silmäni avannut. Niin, hän on antanut minulle oman pyhättöni, pienoiskuvan omastansa, suljetusta ja mystillisestä, jossa yön Rosa mystica kukkii.

Hän on ilmestynyt minulle itse lihassa ja veressä, ei aatteissa.

Viimeinkin lienee taivas kyllästynyt rukouksiini, työlästynyt hullun etsintään. Se on säälinyt minua ja vastannut.

Heloise, unhe ja maailman kielto! Kun kii-
ruhdan sinun luoksesi, en kysy mitään, en välitä, vaikka maailma palaisi. Ja tuntuu kuin taivas minua nyt nuhtelisi entisten rukousteni tähden. Kuten se haastaisi korviini: Kuinka olet pyytänyt

kuonaa, — kun kulta on sinulle aiottu? Mitä olet anellut, tyhmä ja haaveileva lapsi! Miksi olet luullut sydänten valtiatarta, ihminen? Mutta nyt olet juovuttavan maljasi saanut, — mitä puuttuu sinulta vielä? Mitä vielä tahtoisit taivaan sinulle antavan?

Niin, totisesti en mitään. Olen tyytyväinen, kaikkeen väsynyt. Paitsi siihen, joka seisoo sydämeni alttarilla Heloise, — unohdus kuin kuolema.

Hän on kuin kevät, syvä kuin yö, hän on tuli, joka polttaa ja kuolettaa.

Sydämessäni seisoo jalo temppeli, Notre Dame, ylhäisenä ja salaperäisenä. Ja sen jumalatar pukeutuu silmiäni iloksi valkeaan, pukeutuu siniseen, hän on koristettu kullalla ja on tuoksuva kuin kaukaisin, taivaisin haave.

Hän on kuin lilja. Kuinka monta tumman-tuikkeista kynttilää olen saanut hänen edessään polttaa, ennenkuin hän on minulle ihanuutensa antanut? Kuinka hartaasti, missä tuskissa olen häntä rukoillut temppelin hämärässä.

Mystillistä syvyyttä ja ristiriitain tummuutta hän on minulle antanut, minulle, joka olen oppinut ihailemaan himmeäin pyhättöjen suloa, en päivän räikeyttä. Kunnes hänen suosionsa on ollut tulta ja hurmausta.

Hän on neitse ja hellä kuin äiti. Aina voin maailman poluilta paeta hänen luokseen, joka mua eniten rakastaa. Mitään, mitään ei hän vaadi, — ainoastaan rakkauttani.

Hän on hehkuva kuin kiirastuli, hän on lilja ja neitse ja Diana ja Astarte. Hänen silmistänsä hohtaa hymyilevä viisaus ja sydäimestä sammumaton liekki.

Kaikki hän on minulle antanut. En nyt enää katsele elämän kukkia, kun minulla on unhotuksen Rosa mystica. Hän kiertää minua, hän tukehtuttaa minut syleilevillä kukkaköynnöksillä.

Turhaa ja joutavaa minä ennen haaveilin. Nyt en kysy enää mitään, nyt nauran kaikelle, jos se mieleeni johtuukaan. Mitä on minulla elämän kanssa tekemistä?

Juopuneena riennän minä kivitemppelin ohitse, jolta olen paljon kysynyt ja joka minulle nyt on vastannut, — valkean ja harmaan Notre Damen, jonka kynttilät illan pimentyessä tuikkavat kirkkaammin, Notre Damen, joka ylenee saarellaan keskellä kaupunkia hiljaisena ja suljettuna. Minä riennän riemuiten sen ohitse oman temppelin kammioon, Heloisen helmaan, jonka kanssa tahdomme nauttia ja kuolla.

Totisesti me uinumme kerran yhteisessä hautakammiossa, ja ruusut haudallamme toisiinsa kieoutuvat.

Eräitä arvosteluja Joel Lehtosen edellisistä matkakuvista

Myrtti ja Alppiruusu.

Hels. Sanomat: »Lukekaa sitä, pala kerrallaan, sen kau-
neuksiin syventyen, ja teillä on siitä nautinnon hetkiä
pitkiksi ajoiksi. Se on teos, joka antaa oppia, hedelmöit-
tää mielikuvitusta. Lyhyesti sanoen: erinomainen kirja.

Tämä kokoelma 'Myrtti ja Alppiruusu' sisältää matka-
kuvia. Runouden hersyvistä hetteistä pulpahtelevia kuvia,
joilla on aivan erikoinen viehätöksensä kullakin, yhdellä
yhdellä, toisella toisella tavalla. Ei mitään kuivaa, vere-
töntä, väritöntä. Milloin kappale tarustoa, milloin hieman
historiaa, milloin paikallista elämän- ja tapainkuvaa, milloin
taas kantavuudeltaan yleiseksi laajenevaa kuvausta. Tekijä
ei objektiivisen maalarin tavoin piirrä maisema- tai kylä-
y. m. s. kuvia, vaan hän antaa niissä oman subjektiivisen
minänsä esiintyä, elävöittäen kaiken, raikastuttaen. Kaikki
on katsottua 'tempperamentin läpi', herkän runoilija-
tempperamentin, jolle kaikki näyttäytyy omassa valos-
saan» — — —

U. Suometar: »Joel Lehtonen on kirjoittanut ihmeel-
lisen kirjan, kauniin ja ihmeellisen.

Talven ja kesän ja syksyn v. 1908 on hän kierrellyt
Italiaa ja Alppien ylänteitä, tarkannut kansan tapoja, anta-

nut paikallisten tarinain vaikuttaa herkkään mieleensä, kulkenut muinaisten aikain muistojen keskellä ja haaveillut kadonneen mahtavuuden raunioilla, nähnyt ja ajatellut ja tuntenut ja kaiken tuon näkemänsä ja ajattelemansa ja tuntemansa on hän tiivistänyt viehättäväksi, kauniiksi kirjaksi 'Myrtti ja Alppiruusu'. — — —

— — — viehättävä, havainnollisesti esitetty, voimakkaasti ja ennen kaikkea yksilöllisesti nähty ja tunnettu, kaikkia muotoraskaan matkakuvauksen kaavoja karttava. Nuo tunnelmapätkät ja tarinat ovat aina paikalla syntyneitä, välittömiä, vilpittömiä, silmänräpäyksen näystä ja tuntemuksesta syntyneitä. Ja siksi ne juuri tempaavat mukaansa. Niissä on jotakin siitä kaipuusta kaukaiseen ihannemaahan, lähdejuoksujen maahan, jota niin monet kylmän, jäykän, nerottoman elämän rasittamat tuntevat ja jota tekijä voimakkaasti kuvaa.»

Karjala: »— — tekijä loihtii kuvansa ja näkemyksensä eteemme niin elävinä ja täysin väritettyinä, että monta niistä voisi pitää yhtä hyvin syntyperäisen italialaisenkin tai alppiseutujen pojan kynästä lähteneenä kuin ohivaeltavan ulkomaalaisen kuvauksina. Kyetäkseen tällä tavoin vieraita oloja kuvaamaan, täytyy olla runoilija, jolla on synnynnäiset maailman kansalaisen aatelisoikeudet, olkoonpa mies sitten syntynyt missä maailman kolkassa hyvänsä. Tällaiset oikeudet on Joel Lehtosella jumalien armosta. — — —

Jokainen kertomus, joita on kirjassa kaikkiaan 17, on erikseen helmi, jossa ei ole mitään epäluomaa. Ne ovat täysin kiteytettyjä ja puhtaita. — — —

Joel Lehtonen ansaitsee 'Myrtin ja alppiruusun' johdosta lämpimän onnittelun. Siihen onnitteluun yhtyy varmaan jokainen kirjallisuutemme ystävä mielihyvällä.»

Turun Sanomat: »— — ne eivät ole tavallisia matkakertomuksia, vaan ne ovat taiteilijan tunnelmia, utuisia ja kirkkaita, aina tilaisuuden mukaan, hienolla aistilla hiot-

tuja helmiä kukin, kuvia kaukaisista maista ja ihmisistä katseltuina taiteilijan tempperamentin läpitse. — Kaikki kertomukset ovat huolellista ja täysipainoista tavaraa, mutta muutamat ovat erityisen ihania.»

Otava: »Jokainen, joka on itse käynyt Italiassa, löytää tästä kirjasta omat muistonsa, mutta monin kerroin rikkaampina ja kirkkaampina; se taas, joka ei tätä maata tunne, saa palavan halun itse todentaa kaiken sen, mitä tekijä kertoo.»

Kansan Tahto: »Voimakas runoilija kuvastaa kertomusten läpi, runoilija, joka on elänyt ja yhä elää oppiakseen.»

Savon Lehti: »Kieli helkkyi ja helmeilee. Joel Lehtosen kirjoja lukee mitä suurimmalla nautinnolla.»

Satakunnan Sanomat: »Kirjailija luo lukijan silmien eteen taulun toistaan ihanamman.»

Joel Lehtosen

uusimmat teokset:

Myrtti ja Alppiruusu. Novelleja. Nid. 3: —;
sid. 3: 75.

Rakkaita muistoja. Runoja. Sisältää kuvaukset:
Rakkaita muistoja; Helmikuun päivä; Mustalaiset; Kyläpajalla. 1: 50.

Markkinoilta. Runoja. »Rakkaitten muistojen»
sarjaa. Sisältää kuvaukset: Markkinoilta
maalle; Nurkka-Massin kuuliaiset; Kevät-
simfonia. 2: 50.

Hinta 2:50; sid. 3:25.